

Centraal Kerkbestuur Merchtem
Osselstraat 1
1785 Merchtem

KERKENBELEIDSPLAN MERCHTEM

Merchtem, 17 maart 2025

INLEIDING

Dit kerkenbeleidsplan omvat de volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente Merchtem:

Kerk Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt

Kerkstraat 14, 1785 Merchtem

Kerk Sint-Stefanus

Brusseglein (zonder nummer), 1785 Brussegem (deelgemeente van Merchtem)

Kerk Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen

Nieuwbaan 75, 1785 Peizegem (deelgemeente van Merchtem)

Kerk Sint-Jan Baptist

Osselstraat 30/2, 1785 Brussegem (deelgemeente van Merchtem)

Kerk Sint-Gudula

Lindestraat 107, 1785 Hamme (deelgemeente van Merchtem)

Sint-Annakapel

Bollestraat 2, 1785 Brussegem (deelgemeente van Merchtem)

Vergaderingen tot opstelling van het Kerkenbeleidsplan:

- Contact met de parochieploegen van de pastorale zones.
- Overleg van het Centraal Kerkbestuur met de verschillende Kerkfabrieken.
- Overleg van het Centraal Kerkbestuur met het Bisdom en het Gemeentebestuur.
- Vergaderingen omtrent de restauratie van de Kerk OLV-ter-Noodt Merchtem, waarvan de restauratiekost zwaar doorweegt op de investeringsenveloppe die de gemeente voorziet voor de jaren 2026-2031 en hierdoor gevolgen heeft voor de andere Kerken.
- Vergaderingen in verband met de herbestemming van Sint-Stefanus Brussegem en Sint-Gudula Hamme en de evaluatie van de O.L.Vrouw Onbevlekt Peizegem na een periode van 3 jaar, vanaf ondertekening Kerkenbeleidsplan.

Dit Kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen het Bisdom, het Gemeentebestuur van Merchtem, het Centraal Kerkbestuur van Merchtem en alle Kerkfabrieken die eronder ressorteren.

De goedkeuringen zijn in de bijlage terug te vinden.

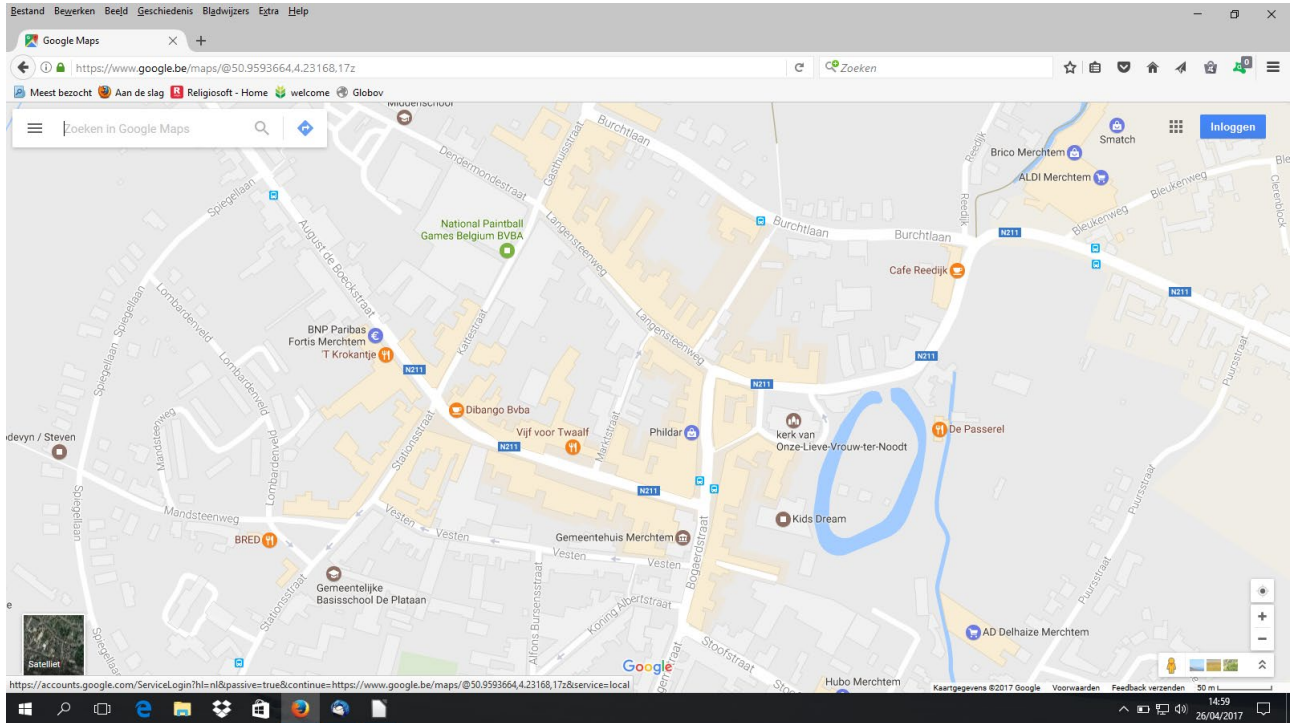
In dit Kerkenbeleidsplan wordt er voor elke Kerk een beschrijving van het gebouw gegeven, een situering in de ruimtelijke omgeving en een bespreking van het actueel gebruik en de actuele functie. Aan het einde van dit document is er een overzichtstabel met de bestemming (per Kerk), de visie die hieraan ten grondslag ligt en het traject dat is of zal worden opgestart om deze toekomstige invulling te realiseren.

Handtekening Bisdom

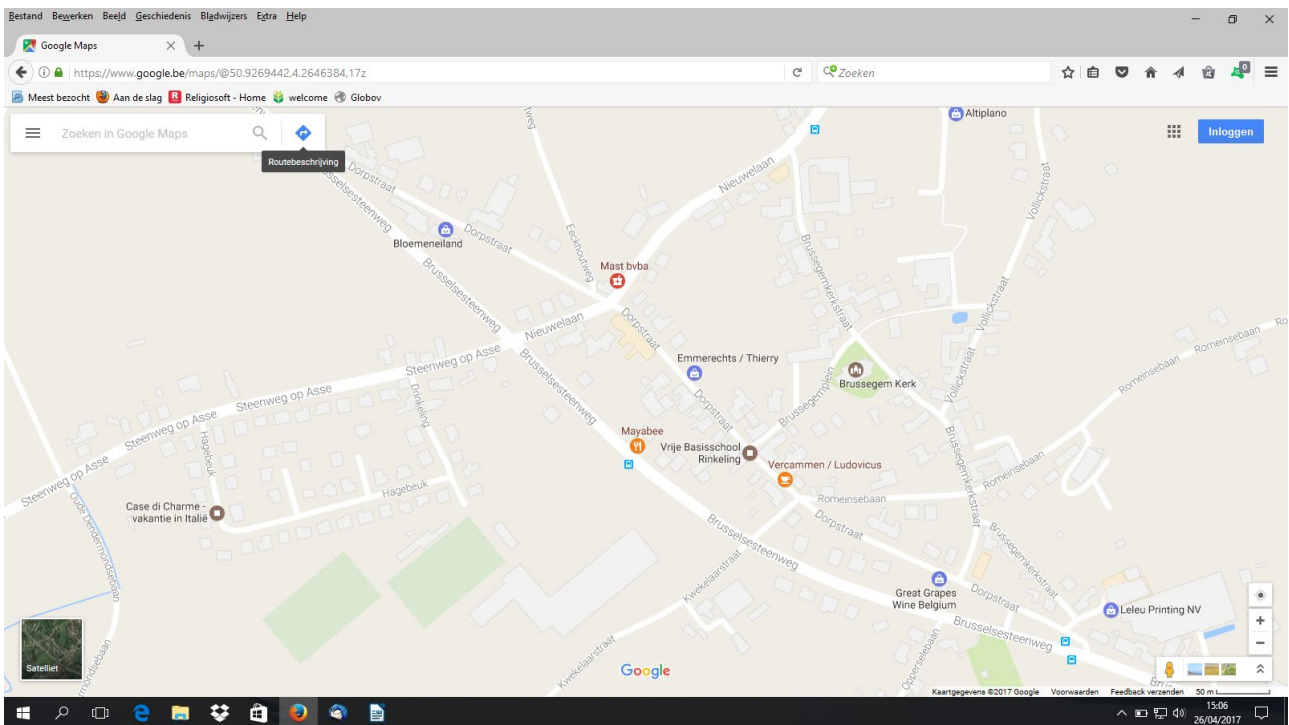
Handtekening Gemeente

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

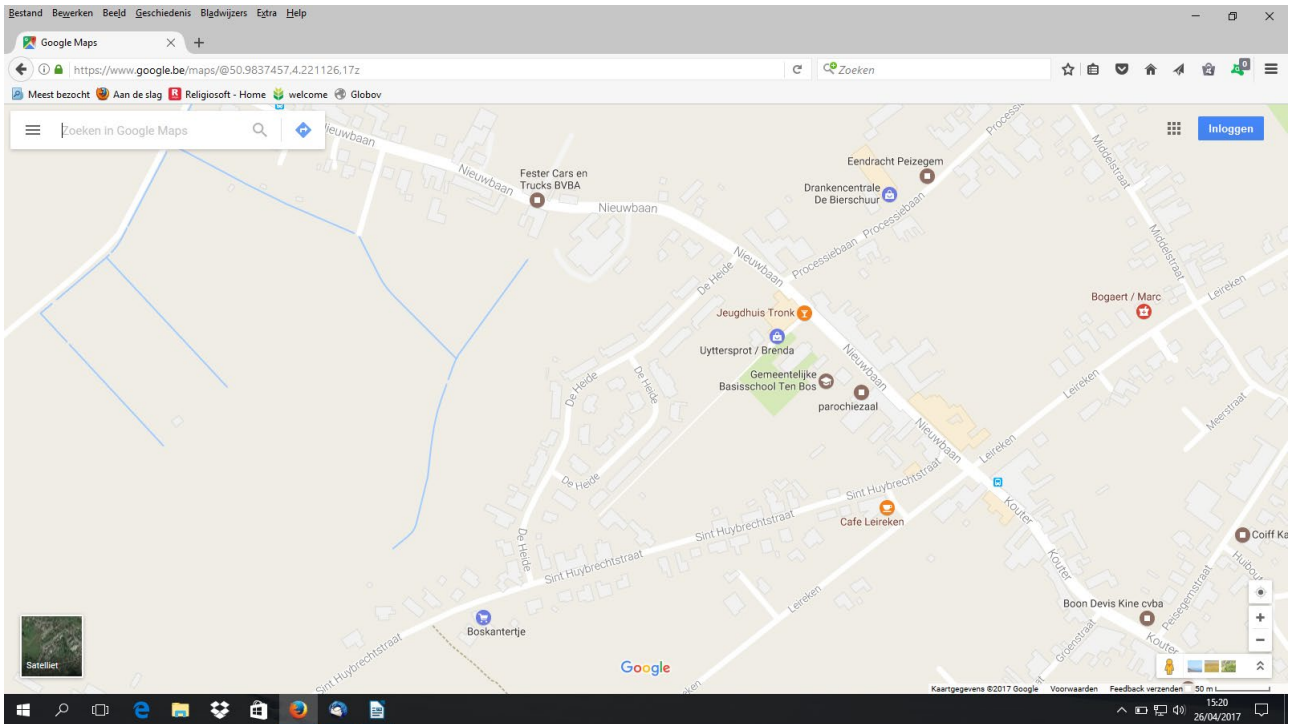
1.1. Kerk Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt Kerkstraat 14, 1785 Merchtem



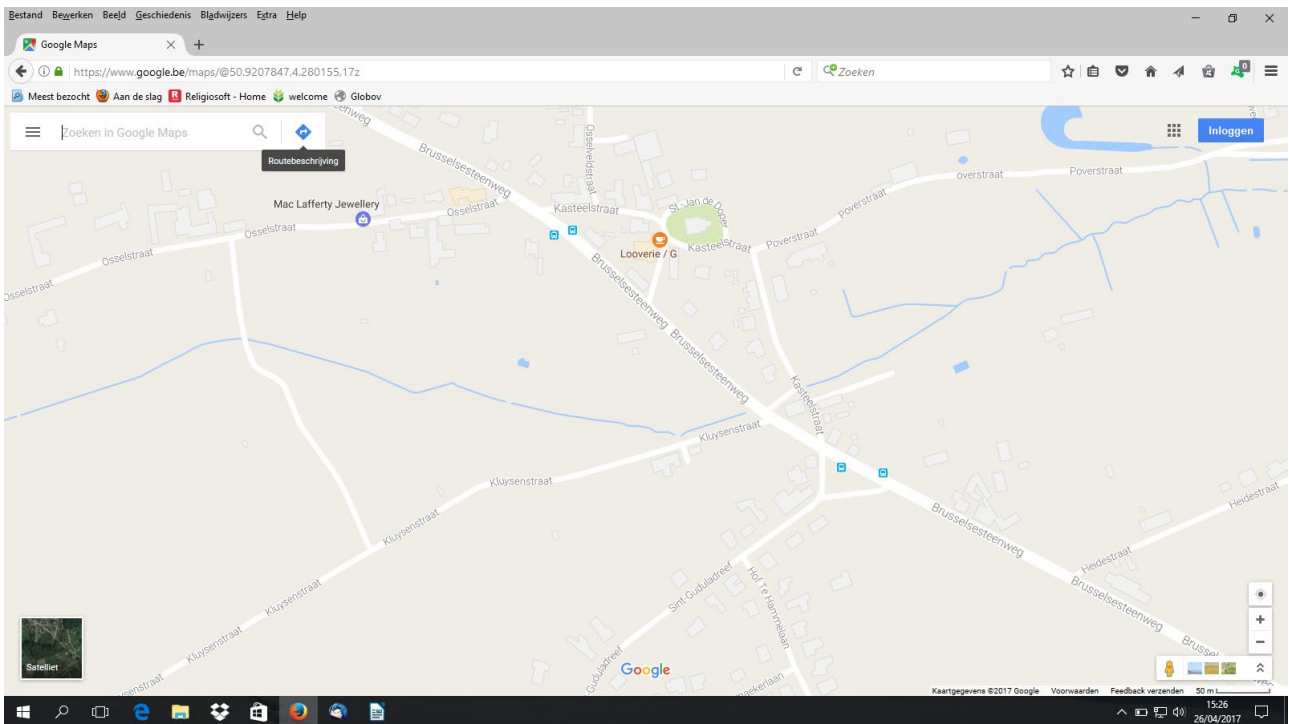
1.2. Kerk Sint-Stefanus Brusegemplein (zonder nummer), 1785 Brussegem (deelgemeente van Merchtem)



1.3. Kerk Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen Nieuwbaan 75, 1785 Peizegem (deelgemeente van Merchtem)

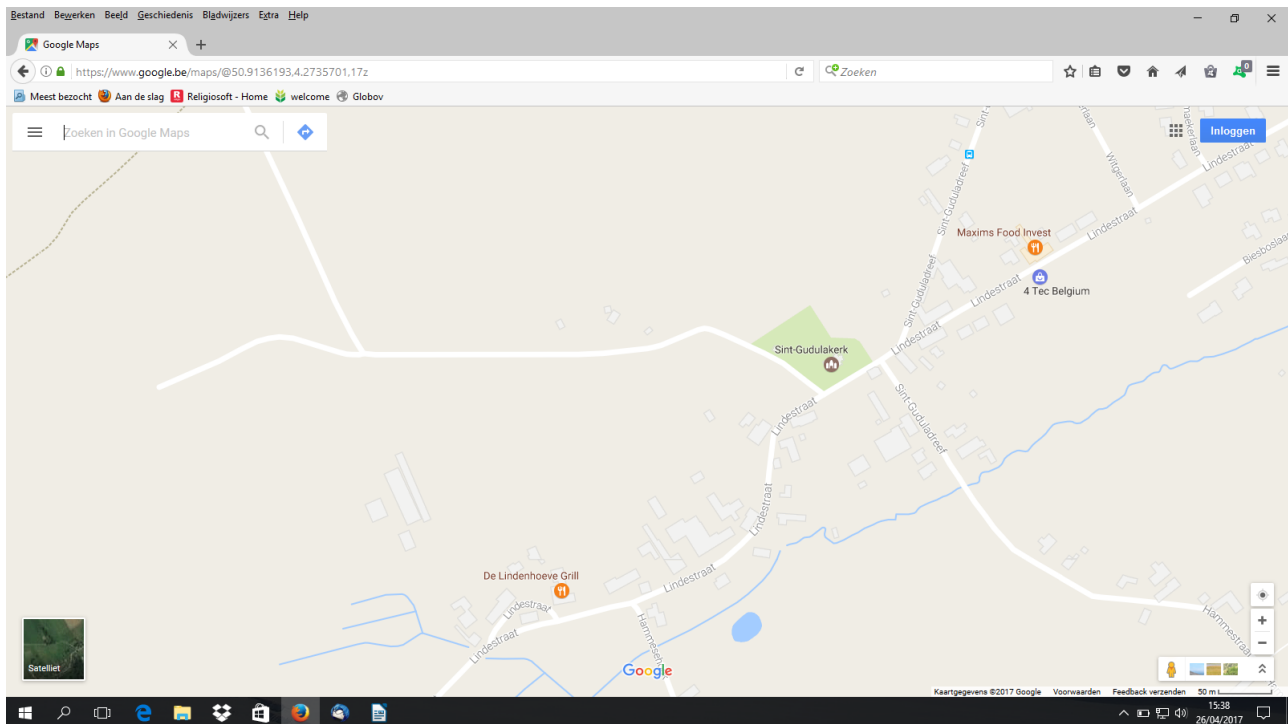


1.4. Kerk Sint-Jan de Doper Osselstraat 30/2, 1785 Brussegem (deelgemeente van Merchtem)



1.5. Kerk Sint-Gudula

Lindestraat 107, 1785 Hamme (deelgemeente van Merchtem)



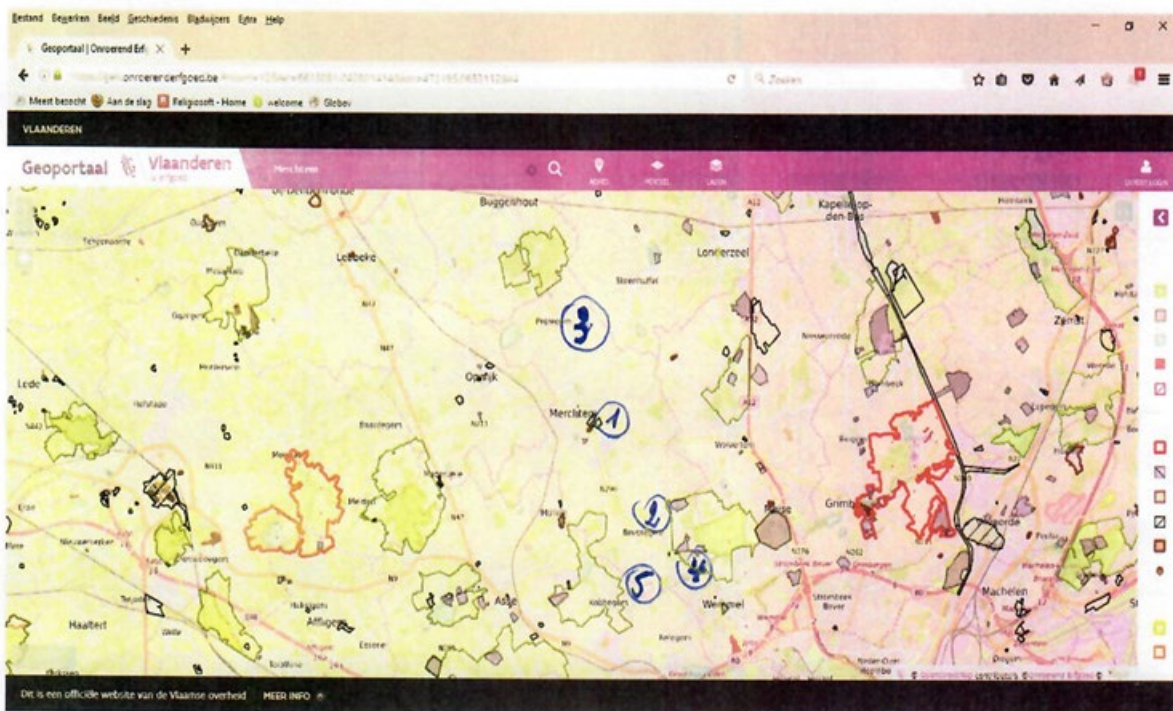
1.6. Sint-Annakapel

Bollestraat 2, 1785 Brussegem (deelgemeente van Merchtem)



(op de kaart van de gemeente Merchtem gelegen tussen kerk 1 en kerk 2)

Kaart van de gemeente Merchtem met aanduiding van de kerken en kapel



1 = Kerk O.L.Vrouw-ter-Noodt Merchtem, 2 = Kerk Sint-Stefanus Brussegem, 3 = Kerk O.L.V. Onbevlekt Peizegem, 4 = Kerk Sint-Jan de Doper Ossel, 5 = Kerk Sint-Gudula Hamme, 6 = Sint-Annakapel (gesitueerd tussen 1 en 2).

2. FICHE PER KERKGEBOUW

2.1. Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt, Merchtem



2.1.1. Identificatie

Naam: Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt, Merchtem

Geografische ligging

- Kerkstraat 14, 1785 Merchtem
- Provincie: Vlaams-Brabant

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Mechelen-Brussel
- Pastorale regio Mechelen (Dekenaat Londerzeel sinds 2019 opgegaan in de pastorale regio Mechelen)
- Pastorale zone: De Bron
- Parochie: Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt

Eigenaar: Gemeente Merchtem

Bescherming(en)

- Beschermd als monument [Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw](#): Deze bescherming is geldig sinds 25-03-1938 (BS 25-04-1938)
- Is vastgesteld als **bouwkundig erfgoed** *Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw* : Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40236>

The screenshot shows a web browser window with the URL <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/672>. The page title is 'Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw' and the ID is 672. The main heading is 'Beschermd monument van 25-03-1938 tot heden'. A map shows the location at Kerkstraat 14 in Merchtem, Vlaams-Brabant. The page includes a sidebar with navigation options like 'Informatie' and 'Thesaurus', and a table of location details.

Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw ID: 672
 URI: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/672>
Beschermd monument van 25-03-1938 tot heden

Locatie
 Provincie: Vlaams-Brabant
 Gemeente: Merchtem
 Deelgemeente: Merchtem
 Straat: Kerkstraat
 Locatie: Kerkstraat 14 (Merchtem)

Administratieve gegevens
 Andere nummers: 4.01/23052/118.1, OBoo0644

Besluiten
 GEBOUWEN EN KERKHOF
 definitieve beschermingsbesluiten
 25-03-1938 ID: 87

Vraag een herkenningsteken aan

Vlaanderen is erfgoed
 Deze site is een realisatie van Onroerend Erfgoed, een

Is de (gedeeltelijke) bescherming van
 Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw
 Kerkstraat 14, Merchtem (Vlaams-Brabant)

15:44
 24/02/2017

<http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=merchtem&controlid=2&entity=OBJ>

2.1.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De inplanting in de buurt van de voormalige burcht, buiten de dorpskom, zou wijzen op de eigenkerk-oorsprong met Sint-Pieter als patroonheilige, evoluerend naar een parochiale functie.

Afhankelijk van de abdij van Affligem sinds het eerste kwart van de 12de eeuw. Groeiende verering van "*Onze-Lieve-Vrouw-ten-Nood*" en stijgend belang van de parochie in de loop van tweede helft van de 13de eeuw en de 14de eeuw; kerk voortaan gewijd aan *Onze-Lieve-Vrouw*.

Bewogen bouwgeschiedenis: de toren en beuk van de gotische kerk werden tweemaal door brand en instorting getroffen, gevolgd door een noodzakelijke algehele restauratie met aanpassing of toevoeging van sommige bouwonderdelen (voornamelijk 17de- en 19de eeuw).

Tijdens de nog aan de gang zijnde restauratie stortte een beukpijler in samen met een deel van de overwelfing (25 juni 1969).

Zandsteenbouw in verzorgd verband, steengrootte naar gelang van de bouwperiode. Een tekening uit de Atlas der goederen van het Sint-Janshospitaal te Brussel schetst de toestand begin 18de eeuw: uitspringende westtoren met ingesnoerde naaldspits, twee- of driebeukige kerk met zadeldak boven de middenbeuk en lessenaarsdak boven de zuidzijbeuk, noord- en zuidkapel, laatstgenoemde met aanleunende sacristie en een koor met driezijdige sluiting.

In zijn huidige vorm vertoont de plattegrond een ingebouwde westtoren met kern uit de 14de eeuw (?), een driebeukig schip van vier traveeën opklimmend tot de 17de eeuw, een noordkapel van twee traveeën met afgekante sluiting uit de 16de eeuw en een gelijksoortige zuidkapel van 1662-64; koor van twee traveeën en een driezijdige apsis verhoogd tijdens het vierde kwart van de 15de eeuw en aangepast in het vierde kwart van de 18de eeuw. Verruimde zuidsacristie, gedateerd 1860, op de zuidgevel (mogelijk oudere kern).

Ingebouwde westtoren geflankeerd door een ronde traptoren met piramidale bedaking (zuidwesthoek); de horizontale geleiding wordt gemarkeerd door twee omlopende waterlijsten, de hoogste omgebogen boven de hoge spitsboogvormige galmgaten (één per zijde); tandlijst ter halverhoogte van de huidige uurwerkplaten. Drie recentere bovenbogen met steigergaten onder de geprofileerde kroonlijst. De huidige klokvormige toren met slanke naaldspits zou dateren van na 1815.

Monumentaal classicistisch westportaal van arduin (tweede helft 18de eeuw), overgebracht van de abdij van Affligem en hier heropgericht in 1838 zoals aangegeven door de chronogram *AVgVstae ChrIsti fIDeLIVM aVXILIA*. Geblokte rondboogpoort met kwarthol beloop, gecantonneerd door Dorische zuilen op voetstuk, die het gekornist entablement met triglifien en metopen schragen; bekronend onderbroken gebogen fronton.

Neoclassicistische gevelbekleding van de omtrent deze tijd verlengde zijbeuken (circa 1837-38); parement verrijkt met imitatiebanden; smalle en hoge deur in een vrij strakke omlijsting onder een onderbroken fronton; flankerende Dorische pilasters die het verlengde van het vernielde hoofdgestel opvangen.

De noord- en zuidgevels op een hoge plint met waterlijst, worden geritmeerd door afwisselend steunberen en stompe spitsboogvensters met afgeschuinde dagkant, gemarkeerd door een soort van platte druiplijst met inzwenkende top en gekrulde uiteinden. Een breed leien zadeldak boven de drie beuken.

De uitspringende noordkapel uit de 16de eeuw wordt getypeerd door haar hoge steunberen met drievoudige versnijding en een getoogde nis met ingeschreven driepas en uitgewerkte semi-hexagonale sokkel ter halverhoogte. Hoge spitsboogvensters met geprofileerd beloop en afzaat, afgelijnd door doorgetrokken water- en druiplijsten; grotendeels vernieuwd maaswerk in de noordwand, gedichte vensters aan de oostzijde.

Gelijksoortige opstand voor de symmetrische maar vereenvoudigde zuidkapel die onversierde steunberen vertoont en vensters zonder tracering.

Afgewolfde leien zadeldaken, op de kruising met het koor gemarkeerd door een octogonaal houten dakruitertje met klokvormige bedaking.

Het koor en de apsis, gestut door steunberen met viervoudige versnijding, dragen duidelijk de sporen van een verhoging (geel-bruinachtige zandsteen in groter en regelmatig verband); eenvoudige rondboogvensters, als vermoedelijke aanpassing ten tijde van de classicistische overwelfing (1776).

Zuidsacristie, opgetrokken in de oksel van de zuidkapel en het koor; rechthoekig gebouw, met de gedateerde zuidgevel van Gobertangesteent: E. DEBECKER, PASTOOR DEKEN / 1860. Rondboogdeur- en vensters, laatstgenoemde met lekdrempels; afgewolfd zadeldak (leien).

Interieur. Ellipsboog tussen schip en toren. Pseudo-basilicale opstand, geritmeerd door zuilen en spitsboogarcaden van de middenbeuk, verrijkt met classicistisch getinte stucornamenten; kruisriboverwelling met spitsboogvormige gordelbogen in de hoofdbeuk en eerder stompe spitsboogvorm in de zijbeuken, waar ze bovendien gegroefd zijn.

Kruisriboverwelling op fors geprofileerde ribben in de noordkapel. Kruisriboverwelling op afgevlakte, gegroefde ribben (zie zijbeuken) in de zuidkapel.

Helder, opengewerkt koor met classicistisch tongewelf en halve koepel boven de apsis, geleed door brede gordelbogen en platte ribben versierd met rozettenmotieven, (stucwerk), opgevangen door gegroefde lonische pilasters die tevens als penant fungeren tussen de eveneens met stuc omlijste rondboogvensters (1776: jaartal op een apsisvenster).

Mobilair. Barokke zijaltaren, waaronder een 1631 gedateerde, met twee grote doeken toegeschreven aan G. de Crayer: *Maria-altaar met Hemelvaart* (1634), (zuidkapel) en *Heilige Antonius* (1645), (noordkapel); kleine Brabantse *Onze-Lieve-Vrouw-in-Nood*, gotisch, 15de eeuw, (zuidaltaar) met recentere polychromie; Louis XVI-koorlambrisering (laatste kwart 18de eeuw); preekstoel door P.J. Tambuyser, 1826, met late Louis XVI-inslag; Louis XV-biechtstoel, naar verluidt herkomstig van het kapucijnenklooster te Aalst (derde kwart 18de eeuw) en neo-Louis XVI-biechtstoel (eerste helft 19de eeuw); talrijke grafstenen uit de 17de- en 18de eeuw.

VERBESSELT J., *Het ontstaan en de ontwikkeling van de parochie Merchtem, in Eigen Schoon en de Brabander*, 1959, p. 337-354.

Bron: De Maegd C. & Van Aerschot S. 1975: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Vlaams-Brabant, Halle-Vilvoorde, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 2N*, Gent.

Bovenstaande tekst werd overgenomen uit: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40236> (geraadpleegd op 24 februari 2017).

b) Architecturale mogelijkheden

Onze kerk heeft de vorm van een Latijns kruis en is evolutief tot stand gekomen met uitbreidingen en verbouwingen tot zijn huidige vorm, beïnvloed door verschillende stijlperiodes van Romaans tot Gotisch, naar laat-Gotisch en barok. Tussen 1200 en 1300 vindt men de sporen terug van een romaanse kerk. De onderbouw van de vierkante toren en een rij vierkante zuilen in de noorderbeuk. zichtbaar in de 17de eeuw, bevatten resten van een romaanse kerk. Er werd trouwens in het vulsel van de koormuur romaans afvalmateriaal teruggevonden. Het schip van de romaanse kerk reikt niet verder dan de derde zuil van de huidige middenbeuk. De kerk vormt binnenin een ellipsboog tussen het schip en de toren, in stand gehouden door zuilen en spitsboogarcaden van de middenbeuk. De klassieke zuilen zijn getooid met klassieke stuco-ornamenten ionisch geïnspireerd. In de hoofdbeuk is de kruisriboverwelving met spitsboogvormige gordelbogen - deze spitsboogvorm verstompt in de zijbeuken en is gegroefd. De kruisriboverwelving is erg geprofileerd in de noordkapel. In de Zuidkapel kunnen wij verwijzen naar de structuren van de zijbeuken. Het koor heeft grote ramen en is afgewerkt met een tongewelf, eindigend in halve koepelvorm boven de absis. De brede gordelbogen en platte ribben zijn versierd met rozetten in stuco-werk en worden opgevangen door generfde ionische pilasters, die de brede met stuc omlijste rondboogvensters inkaderen. Een uitvoerige beschrijving en ook het onderstaande grondplan is te vinden in het restauratiedossier 2014 van architect Steenmeijer.

Zeer waardevol zijn het vast meubilair o.a. biechtstoelen en beschotten, de preekstoel, het orgel, de glasramen, de talrijke kunstvoorwerpen en -schatten, versierselen en schilderijen die tot het patrimonium behoren van de aan O-L-Vrouw-ter-Noodt toegewijde kerk. In het interieur zijn enkele werken bewaard van de 17de-eeuwse schilder Gaspar de Craeyer. Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt dateert van omstreeks 1500.

Het altaar voor de liturgische vieringen bevindt zich thans op een podium juist voor het koor. Het podium beslaat ongeveer twee derde van de oppervlakte tussen kolommen 1-2 en 6-7 (zie bijgevoegd grondplan). Dit podium wordt reeds veelvuldig gebruikt voor voordrachten en optredens. Bij concerten kan het podium door de gemeentediensten tijdelijk vergroot worden. Voor dergelijke evenementen plaatsen de organisatoren soms bijkomende verlichting en geluidsinstallaties.

De kerk is toegankelijk voor andersvaliden. De vloer ligt op straatniveau, met uitzondering van het koor, het altaarpodium en de sacristie waar 1 of 2 treden eventueel met een tijdelijk hellend vlak moeten worden overbrugd.

Architect Steenmeijer vermeldt in zijn bestek voor het restauratiedossier (2014) dat door de glas-in-looddeskundige Ivo Bakelants een inventaris werd opgemaakt van de glas-in-loodramen in de kerk. We geven hier uit dat dossier foto's van de fiche die we van hem ontvingen.



1. Lam Gods
 2. Jozef
 3. Kristus verschijnt aan Maria
 Margaretha à Lacoque, 1913
 4. Pieta, 1913
 5. O.L.V. verschijnt aan Dominikus,
 1913
 6. Petrus 1913
 7. Boodschap
 8. Aanbidding der herders
 9. Verheven sederboom
 10. Gezegende fontein
 11. Gulden huis
 12. Lelie der dalen
 13. Geheimzinnige roos 1887
 14. Toren van David
 15. Ark des verbonds
 16. Morgend ster
 17. Top: doorstoken hart
 lijdennstrumenten van Kristus
 B. Opdracht in de tempel, get. Grosse
 O.L. Katerina
 M. Antonius
 R. Donatus
 18. B. Pinksteren, 1883
 O.L. Ludovikus
 M. Karolus Borremeus
 R. Anna

1873. STALLAERT nr. 7-8-18.
 1900. GROSSE: nr. 17 14 20 14
 1913. ~~nr. 17~~ nr. 1 tot 6.
 nr. 8 tot 16.

AERCHTEL, O.L.V. Kerk

me

BIBLIOGRAFIE

Verslagendioesaine Kommissie van het aartabiddom Mechelen:
 deel: II, blz. 249 } = nr. 17.
 deel: III, nr. 1642 }
 deel: IV, nr. 3312 = nr. 1 tot 6.
 Bulletin des commissions royales des arts et monuments,
 1872, blz. 53 } = nr. 7-8-18 (oorspronkelijk waren er 14 namen)
 1873, blz. 385 }
 1900, blz. 124 = nr. 17.

c) Bouwfysische toestand

In de jaren 1980-89 gebeurde er een grondige restauratie van het kerkgebouw, maar toch stellen we vast dat er blijvende aandacht moet gaan naar de evolutie van de bouwfysische toestand van het gebouw. Door Monumentenwacht is daarom een inspectie van het gebouw gebeurd, zowel het interieur als het exterieur INSPECTIENUMMER:B-43/20887/2003/int en A-43/20887/2008/ext. De aanbevelingen van Monumentenwacht zijn opgenomen in bijlage 1 van dit hoofdstuk. We stellen vast dat het gebouw zich in redelijk goede toestand bevindt, maar er zijn wel enige problemen die dringend moeten verholpen worden om een aftakeling te voorkomen.

Naar aanleiding van dit rapport werd een dossier opgemaakt voor restauratie en onderhoud door de aangestelde architect Steenmeijer. Dit dossier werd einde 2014 ingediend en omvat:

- i) Structurele problemen ingevolge o.a. klopkever en het lekken van het dak (Monumentenwacht heeft vochtindringing in gebinte vastgesteld, maar niet juiste oorzaak gevonden)
- ii) Bescherming van het houtwerk interieur en van kunstvoorwerpen die door insecten aangetast zijn
- iii) Herstelling en ontmossen van de dakbedekking en van de regenwateropvang
- iv) Het algemeen onderhoud en bescherming van de glasramen
- v) Het herstellen en onderhoud van de schilderijen (opdracht eventueel uit te voeren door een expert)
- vi) Herstellen en herschilderen van het pleisterwerk in de kerk
- vii) Andere onderhoud of herstellingswerkzaamheden die nodig zijn op grond van verslag van monumentenwacht
- viii) Aanpassing van de bliksembeveiliging
- ix) Aanpassing van de elektronische en mechanische beveiliging.
- x) Aanpassing van de elektriciteitsinstallatie en van de beveiliging aan de thans geldende normen voor veiligheid

Bij de restauratie van de jaren 1980-89 is vloerverwarming gelegd in de kerk met uitzondering van de sacristie. Bijkomende verwarming op koude dagen kan gebeuren via convectoren-ventilatoren in vloerroosters langsheen de buitenmuren. Begin 2008 werden de drie oude stookketels (ongeveer 70kW elk) vervangen door 2 condensatieketels (ongeveer 70 kW elk). Het geïnstalleerde vermogen is kleiner zijn en door de modulerende regeling van de ketels is het ook mogelijk om op efficiënte wijze binnen de voorschriften voor verwarming van kerken te blijven.

Er is een eenvoudig toilet naast de sacristie. Er is geen keuken.

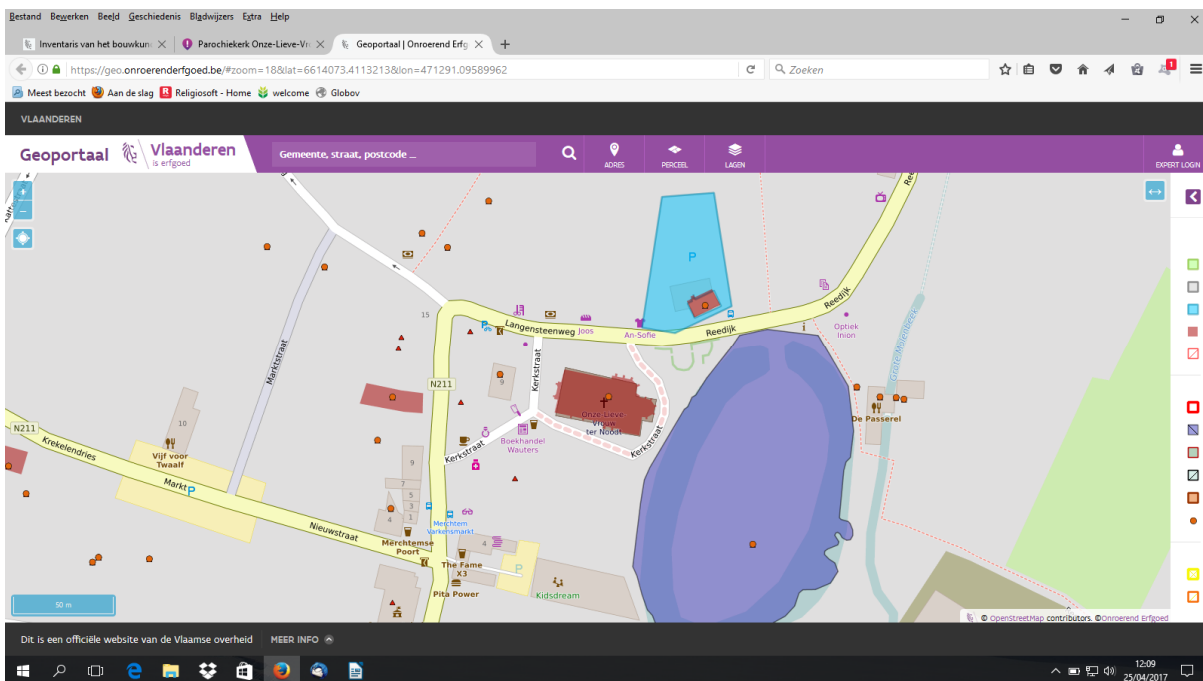
De restauratie, waarvan dossier ingediend werd einde 2014, zal in de komende maanden worden aangevangen.

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk is gelegen in het centrum van de gemeente Merchtem op 100m afstand van het gemeentehuis. Er is parkeergelegenheid in de buurt op het parochieplein (beperkt gebruik als eigendom van de Kerkfabriek) en in de nabijheid van de Kerk, nl. het August De Boeckhuis (gemeentelijk domein). Er is een bushalte van De Lijn op 50m afstand (verschillende lijnen) en het treinstation van Merchtem is te voet binnen 10 minuten te bereiken.

Naast de kerk bevinden zich de parochiale lokalen met de feestzaal 't Vijverdal en vooral lokalen voor jeugdbewegingen en volwassenen organisaties. Deze lokalen vormen samen met de kerk omgeving voor intensieve sociale en culturele activiteiten. De pastorie van de parochie is gelegen tegenover de ingang van de kerk, op het kerkplein aan de Kerkstraat. De pastorie heeft een afgewolfd glooiend leien zadeldak dat gespiegeld is aan het dak van de kerk. Kerk en pastorie vormen op die manier een mooi zicht. Alhoewel het hier geen beschermd dorpsgezicht is wenst de kerkfabriek dit dorpsgezicht te behouden. Op dit moment wordt de pastorie heringericht voor een meer efficiënt gebruik ten behoeve van de met de eredienst verbonden werkgroepen (liturgische werkgroep, eerste communiegroep, doopsel groep, vormselgroep,...) Scholen binnen de deelgemeente Merchtem bevinden zich allemaal binnen een straal van 500 m van de kerk. Deze scholen organiseren bij begin en einde van schooltrimesters vieringen in het kerkgebouw. De kerken van naburige parochies bevinden zich allemaal op een afstand ongeveer tussen 4 en 5.5 km van de Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt kerk.

De kerk heeft ook een bijzondere religieuze, historische, culturele betekenis als **bedevaartsoord Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt** en als toeristische trekpleister.



2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

1. Centrale Kerk met volledig pastoraal aanbod.

De Kerk Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt wordt binnen de pastorale zone 'De Bron' (Merchtem, Mollem, Bollebeek) beschouwd als de centrale kerk met een volledig pastoraal aanbod. De aansturing van de pastorale zone gebeurt door de aangestelde parochie of zone priester samen met de 'zone-ploeg' en de uitgebreide 'zone-raad'.

De werking van deze beide groepen wordt ondersteund door een groot aantal enthousiaste vrijwilligers zoals 'koster' die ondersteuning geven bij de erediensten, de onderhoudsploeg, de bloemenwerkgroep. Speciaal opgeleide leken verzorgen de verrijzenisvieringen.

1.1. Gebruik voor de erediensten

1.1.1. Misvieringen: 3 per week

woensdagmorgen (15-25), zaterdagavond (50), zondagmorgen (200-300)

1.1.2. Andere vieringen

Uitvaarten en verrijzenisvieringen: tussen 50 en 60/jaar

Huwelijken: 5 tot 10/jaar

Doopsels: ongeveer 50/jaar

Eerste communie: ongeveer 50/jaar

Plechtige geloofsbelijdenis (en vormsel): ongeveer 50/jaar

1.1.3. Gelegenheidsvieringen:

Vieringen bij begin en einde schooljaar (telkens ongeveer 300 jonge mensen)

11 novemberviering (250)

Boekentassenzegening (september): 350 mensen

Motorzegeningen

Vieringen van Allerheiligen, Palmzondag, Hemelvaart (mei en augustus) (250)

Kerstmis (600)

Pasen (600)

1.2. De kerk is in de weekdagen open tussen 8 en 16 u voor mensen die er een moment van rust en bezinning zoeken.

1.3. Met de erediensten verbonden gebruik:

1.3.1. Er zijn in de parochie vijf koren die meewerken aan de vieringen. Deze koren gebruiken de kerk 3 avonden per week voor de zangoefeningen.

1.3.2. Bij de voorbereiding van de eerste communie en plechtige communie wordt de kerk elk jaar een tiental avonden gebruikt door vormelingen, communicanten en begeleiders

1.3.3. Religieuze toneel De Passie met overdracht van het Passiekruis in overvolle kerk met jonge mensen (Aswoensdag 2023).

1.4. Groeien in Geloof:

een reeks van 3 tot 6 avonden waar bekende en minder bekende mensen vertellen over zij hun geloof beleven (gewoonlijk ongeveer 60 aanwezigen).

1.5. De kerk heeft ook een bijzondere religieuze, historische, culturele betekenis als *bedevaartsoord* *Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt* en als toeristische trekpleister.

2. Gebruik van de Kerk buiten de erediensten (valorisatie)

De Kerkraad is positief voor het gebruik van het gebouw voor culturele manifestaties. Daarbij blijft het verzorgen van de eredienst de absolute prioriteit en de geplande culturele activiteit mag niet indruisen tegen het christelijk geloof uit eerbied voor de plaats waar het gebeuren plaatsvindt.

Dergelijke activiteiten vinden ongeveer maandelijks plaats.

Door de gemeentelijke technische diensten wordt bij gelegenheid van dergelijke manifestaties voorzien in de ombouw en opstelling van het podium.

Er wordt voor het gebruik altijd een overeenkomst afgesloten die de verantwoordelijkheden van de gebruikers en de gebruikskosten vastlegt.

2.2. Sint Stefanus, Brussegem (deelgemeente van Merchtem)



2.2.1. Identificatie

Naam: Parochiekerk Sint Stefanus Brussegem

Geografische ligging

- Brussegemplein zn, 1785 Brussegem - (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40295>)
- Provincie: Vlaams Brabant

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Pastorale regio Mechelen (Dekenaat Londerzeel sinds 2019 opgegaan in de pastorale regio Mechelen)
- Pastorale zone: Samuel Wemmel
- Parochie: Sint-Jan de Doper Ossel

Eigenaar: gemeente Merchtem

Bescherming(en)

- Beschermd als **bouwkundig erfgoed** *Parochiekerk Sint-Stefanus* (sinds 05-10-2009). ([Vaststellingsbesluit](#))
- Beschermd als **monument** *Parochiekerk Sint-Stefanus en pastorie* (sinds 13-09-1976).
- Beschermd als **cultuurhistorisch landschap** *Kerk en Pastorie Sint-Stefanusparochie: omgeving* (sinds 13-09-1976.)



2.2.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Erfgoedwaarde bepaald door historische karakteristieken:

In het beschermingsbesluit staan geen specifieke erfgoedwaarden beschreven.

We kunnen echter stellen dat de erfgoedwaarde van de Sint-Stefanuskerk wordt bepaald door haar historische karakteristieken die zowel van archeologische, stedenbouwkundige, architecturale als van artistieke aard zijn.

De geschiedenis van de kerk is goed gedocumenteerd zowel met plannen als met historische foto's van voor de verbouwing in 1903. Verschillende getuigen van de belangrijke bouwperiode begin van de vorige eeuw zijn nog aanwezig wat de kerk ook vanuit archeologisch standpunt interessant maakt.

De historische waarde van de kerk vertaalt zich:

Archeologisch

De Sint-Stefanuskerk is een typisch voorbeeld van hoe op het einde van de 19de begin 20ste eeuw in neogotische stijl bestaande kerken werden vergroot. De sporen van de verbouwing zijn nog duidelijk te traceren en belangrijke onderdelen van de vroegere kerk zijn nog aanwezig zoals koor en transept.

Kleine, maar bijzondere bouwkundige details verwijzen naar de oudste bouwfase.

Architect Dhaeyer maakte een gedetailleerde opmeting van de 16de eeuwse kerk met 15de eeuwse toren zodat de exacte locatie van vroegere funderingen gekend is.

Het verdient aanbeveling om indien werken worden uitgevoerd in het interieur thv de vloeren bijvoorbeeld in het kader van verwarming of in de omliggende groenzone de nodige aandacht te besteden aan archeologie.

Stedenbouwkundige - contextwaarde

Gebaseerd op voorliggende studie kunnen we zeker stellen dat de kerk vanuit historische oogpunt belangrijk is en mee aan de basis ligt van de ruimtelijke structuur van Brussegem. (Historische waarde en ruimtelijk-structurend) Het stratenpatroon heeft zich rond de kerk ontwikkeld. Dit vertaalt zich stedenbouwkundig in de centrale ligging in het dorp.

De kerk fungeert vandaag als referentie punt en is sterk beeldbepalend mede door haar verhoogde ligging.

Architecturaal

Behalve de ingreep van tweede helft 20ste eeuw, waarbij de 18de eeuwse verbouwing aan het koor ongedaan werd gemaakt is het oudste gedeelte van de kerk met koor en dwarsbeuk dat opklimt tot in de 16de eeuw, behoorlijk gaaf gebleven. Alhoewel de bouwgeschiedenis met de twee belangrijke bouwfases van 16de en van begin 20ste nog duidelijk afleesbaar is, vormt de kerk een coherent geheel uitgevoerd in kalkzandsteen uit de streek aangevuld met Euville Marbrier en Gobertange. De vergrootte kerk is evenwichtig opgebouwd in harmonie met de oudere delen van de vroegere 16^{de} eeuwse kerk.

Artistiek

Doorheen de eeuwen werden een aantal artistiek waardevolle goederen aangekocht speciaal voor de kerk. Dit gebeurde vooral in de 18de eeuw waarbij drie altaren werden geplaatst: een portiekaltaar in het hoogkoor, het Sint-Stefanusaltaar in het zuidelijke transept en het O.-L.-Vrouwaltaar in het noordelijk transept. Tegelijk werden ook 6 schilderijen aangekocht bij een Vlaamse onbekende meester die werden geïntegreerd in de lambrisering van het koor. Het altaar werd voorzien van een schilderij met Calvarie. Het koor vormde een harmonieus geheel.

In 1837 bouwde Antoine Coffin voor de toenmalige drie parochies van Brussegem (Ossel, Oppem en Sint-Stefanus) een balustrade orgel. Het wordt gekenmerkt door een zorgvuldige afwerking en maakte integraal deel uit van de oude kerk.

Later rond 1930 werden er in de noordelijke, noordoostelijke, zuidelijke en zuidoostelijke koorramen en in de transeptramen glas-in-lood ramen geplaatst die het geheel afwerkten.

Op verschillende plaatsen in de kerk bevinden zich een aantal fraai gebeeldhouwde kraagsteentjes.

Architect Dhaeyer recupereerde twee origineel gotische deuromkaderingen voorzien van kraagsteentjes. Een ervan was de vroegere omkadering van het later dichtgemetselde noordportaal, en de andere was de vroegere toegang tot de sacristie. Dhaeyer maakte gedetailleerde opmetingen van deze omkaderingen.

Erfgoedwaarde bepaald door hedendaagse betekenissen:

De kerk is beeldbepalend in het dorp en is opgenomen in het collectief geheugen van de Brussegemnaars. Deze kerk heeft door haar onafgebroken gebruik als ontmoetingsplaats een belangrijke sociale betekenis. De oorspronkelijke religieuze betekenis blijft bestaan. De nog bestaande religieuze invulling voor de katholieke eredienst garandeert de continuïteit voor wat betreft gebruik.

De kerk als gemeenschapsruimte heeft in die zin ook een culturele betekenis.

De eventuele nevenbestemmingen worden dan ook in die richting gezocht.

Zie ook: Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Parochiekerk Sint-Stefanus, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40295> (geraadpleegd op 10 april 2017).

b) Architecturale mogelijkheden

In het toekomstig gebruik zal er veel aandacht gaan naar het ruimtelijk compositorisch herstel van het koor. De verbouwing uit de jaren '70 van vorige eeuw zorgde voor een verstoring van het geheel waardoor ook de meeste waardevolle cultuurgoederen hun verbondenheid met de kerk verloren. Dit kan op een hedendaagse manier gekoppeld aan de heroriëntatie van de kerk.

Archeologisch

Bodem: de sporen van de oude kerk zijn nog duidelijk te traceren en het verdient aanbeveling om indien werken worden uitgevoerd in het interieur of in de omliggende groenzone de nodige aandacht te besteden aan archeologie.

Muur: de bouwsporen zowel buiten als binnen verder moeten onderzocht worden en bewaard.

Stedenbouwkundig

De centrale positie in het dorp met de kerktoren als referentiepunt blijft behouden. De administratie van stedenbouw dient er op toe te zien dat dit ook in de toekomst zo blijft door geen hoogbouw toe te laten in het dorp. De omliggende dorpen zijn namelijk in snel tempo aan het verstedelijken. Dit gegeven staat los van de functie als kerk.

Architecturaal

De evenwichtige compositie van de kerk dient bewaard. Er is vandaag geen behoefte de kerk te verbouwen of uit te breiden aangezien zij in haar huidige vorm voldoende ruimte biedt om naast de religieuze functie ander gebruik toe te laten.

Indien de verschillende verdiepingen van de toren worden mee opgenomen in een nieuwe collectieve (gemeenschaps) functie of eerder een publieke functie (bv als uitkijktoren of als museale functie) krijgen, dient er nagedacht te worden over een tweede trap die als vluchtweg kan gebruikt worden.

De parochiekerk Sint Stefanus biedt ruimte voor zowel religieuze als sociaal-culturele functies.

De kerk staat in het centrum van Brussegem, is makkelijk bereikbaar en heeft in de nabijheid ruime parkeermogelijkheden (Brussegemplein en zijstraten).

We voorzien in de toekomst een multi-functioneel gebruik van de kerk zowel in tijd (# gebruikers) als in ruimte (variabele oppervlakte) wat een zekere flexibiliteit van de inrichting zal vereisen. Functioneel voorzien we een 3deling: het oude gedeelte, het middengedeelte en de toren.

De kerk is toegankelijk voor minder-validen en beschikt over sanitair.

Ten gevolge van de opdeelbaarheid bestaat de mogelijkheid om bepaalde ruimtes uit te breiden.

c) Bouwfysische toestand

Inspectierapport Monumentenwacht (2014) B-43/20321/2014/B

Voor een goede INSTANDHOUDING en een optimale TOEGANKELIJKHEID, BEREIKBAARHEID van het monument is het van belang dat de volgende werken uitgevoerd worden:

0-1 jaar

De lekken dichten:

- Leien herstellen op de verschillende daken: zie op dakenplan aanduiding [a];
- De lekken in de goten en de afvoeren dichten.

Gezien de slechte kwaliteit van het zink, wordt het zink best meteen overal vervangen (behalve bij het zuidelijke transept [7]). Tijdelijke herstellingen voldoen niet meer. Ook het houtwerk moet worden geverfd. Plaatselijk rot hout van de goten vervangen.

Toren [1] – voor de dakwerken aan de toren heeft men een gespecialiseerde aannemer in torenwerken nodig:

- Dakkapellen: - de leien op de hoogste dakkapellen vernieuwen;
- degelijke schuifsloten op de luiken aanbrengen;
- het luik van de zuidelijke hoogste dakkapel vernieuwen;
- Het kruis restaureren en de loden muts vervangen.

De bevestiging van het kruis moet dringend van dichtbij gecontroleerd worden.

Koor [3], noordwestelijke inkom [9] en stookplaats:

- de glasramen volledig restaureren door een specialist;
- koor [3]: de verweerde witte zandsteen rond de glasramen en de loszittende steen aan de steunbeer herstellen.

Toren [1] en noordwestelijk inkom [9]:

- de metalen hengsels van de buitendeuren behandelen tegen roest.

1-3 jaar

Dakwerken:

- De dakbedekking van dak [7] volledig vernieuwen. Het noordwestelijke dakvlak van de sacristie [8 b] volledig vernieuwen;
- De zinken kilgoten (aansluiting tussen transepten en hoofdbeuk) vervangen;
- De aansluitingen tussen dak en opgaand muurwerk herstellen:
- Noordelijk transept [4]: de cementering heraanbrengen;
- Noordelijke en zuidelijke zijbeuken [6,7]: zinken afdeklatten aanbrengen en goed inwerken in de voeg onder de dekstenen;
- De schoorsteen van de stookruimte [10] herstellen: een nieuwe betonnen deksteen en cementering;
- De kruisen van het koor [3] en de sacristie [8] restaureren en de loden mutsen vervangen.

Noordelijk transept [4] en kerkhofmuur:

- de scheuren in het muurwerk opvolgen met scheurmeters;
- het voegwerk van de dekstenen en van de kerkhofmuur herstellen met kalkgebonden voegsel. De verpulverde stenen vervangen.

Buitenschrijnwerk:

- voorzien van afwerklagen;
- mastiek vervangen;
- roestige onderdelen verven.

Noordelijke en zuidelijke zijbeuken [6 en 7]:

- de glasramen restaureren door een specialist.

Toren [1]:

- duivenwering aan de buitenzijde van de galmborden hangen.

Sacristie [8] stookplaats [10] en traptoren [11]:

- de kast in de sacristie behandelen tegen kleine klopkever;

- de trappen behandelen tegen kleine klopkever.

Bereikbaarheid:

- Plaatsen van voldoende ladderhaken (deze moeten voldoen aan de Europese norm EN 517) verspreid over de verschillende dakvlakken; een bevestiging met roestvrije bout en moer verdient de voorkeur; de ondergrond dient voldoende stevig te zijn. (Deze kan men plaatsen samen met de werken aan de goten.)

- Plaatsen van voldoende tussenvloeren in de torenspits.

3-6 jaar

Dakstructuur – zie aanduidingen spantenplan:

- Hoofdbeuk [2]: - de doorgeroeste metalen spanriemen vervangen;

- A: - de doorgerotte trek balk structureel herstellen;

- het verzwakte muurwerk herstellen;

- de muurplaat opnieuw onderling goed verbinden.

- B en C: de rotte onderdelen structureel herstellen;

- Noordelijk transept [4]:

- D-E en F: de rotte onderdelen structureel herstellen;

- F: de ontbrekende trek balk vervangen met een trekanker tussen de spantbenen;

- Zuidelijk transept [5]:

- G: de rotte onderdelen structureel herstellen;

- H en I: de ontbrekende trek balk vervangen met een trekanker tussen de spantbenen;

Zuidelijke zijbeuk [7]:

- J: de rotte onderdelen structureel herstellen.

Noordwestelijke inkom [9]:

De buitentrap structureel herstellen.

Interieurafwerking:

Verweerde afwerking herstellen en schilderen.

Uitgevoerde onderhoudswerken

1/ Dakwerken tijdens 2019

2/ Vervolg dakwerken en toren tijdens 2021-2022

Voor deze werken werd een erfgoedpremie aangevraagd en goedgekeurd.

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Plan/kaart/luchtfoto met aanduidingen (kerkgebouw, parochiezaal, kapel, school ...)



Zie: *Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Parochiekerk Sint-Stefanus, Inventaris Onroerend Erfgoed [online]*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40295> (geraadpleegd op 10 april 2017).

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie.

Liturgische vieringen.

- Enkel vieringen met de leerlingen van Rinkelingschool, begin en einde van het schooljaar
- Uitvaarten (beperkt tot 6 tijdens 2024)

Beperkt gebruik van de kerk buiten de erediensten voor culturele manifestaties.

De plaatselijke fanfare en percussie De Herleving gebruikt de kerk voor zijn jaarlijkse kerstconcert en de bijhorende repetities.

Ook de Rinkeling school gebruikt de kerk sporadisch voor schoolse activiteiten.

Er wordt voor het gebruik altijd een overeenkomst afgesloten die de verantwoordelijkheden van de gebruikers en de gebruikskosten vastlegt.

2.2.5. Toekomstvisie.

De Kerkraad, het Bisdom, het Centrale Kerkbestuur en het Gemeentebestuur hebben in overleg beslist dat deze kerk in aanmerking komt voor herbestemming. Het beperkte gebruik, het gebrek aan perspectief en de nood aan zeer grote investeringen vormen de basis van deze beslissing.

Aan het Gemeentebestuur (als eigenaar van het gebouw) wordt gevraagd om voor deze kerk een voorstel van nieuwe bestemming te formuleren aan het Bisdom. Als het Bisdom geen bezwaar maakt, zal het Bisdom overgaan tot het onttrekken van deze kerk aan de eredienst.

2.3. Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen Peizegem (deelgemeente Merchtem)



2.3.1. Identificatie

Naam: Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen

Geografische ligging

- Nieuwbaan 75, 1785 Merchtem
- kadastrale gegevens: Merchtem, 1^{ste} afdeling, Sie B nr. 69K2
- Provincie: Vlaams-Brabant

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Mechelen-Brussel
- Pastorale regio Mechelen (Dekenaat Londerzeel sinds 2019 opgegaan in de pastorale regio Mechelen)
- Pastorale zone: Effata
- Parochie: Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen

Eigenaar: de kerkfabriek

Bescherming(en)

- erkend als historisch waardevol ingevolge beslissing bestendige deputatie Provincie Vlaams-Brabant van 6 juni 2014
- status: bewaard
- de kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht of beschermd landschap

2.3.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Beschrijving

Neogotische parochiekerk, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen, met omringend voormalig kerkhof ingeplant ten westen van de pleinvormige verbreding van de Nieuwbaan en gelegen ten noordwesten van de scholen en pastorie, die eveneens werden gebouwd naar aanleiding van de oprichting van de nieuwe parochie Tenbosch in de jaren 1870.

De kerk, kadastraal geregistreerd in 1880 en gebouwd in opdracht van de kerkfabriek, is een ontwerp van provinciaal bouwmeester Gustave Hansotte. Achterin op het ontruimd kerkhof, is een Mariagrot uit het einde van de 19de eeuw bewaard, evenals een recent oorlogsmonument.

Historiek

Toen de parochie "Merchtem-ten-Bosch" – het huidige Peizegem – omstreeks 1871 werd gesticht, werd een zaal gebouwd als voorlopige kapel. Deze was gelegen ten zuidoosten van de huidige kerk en pastorie. Ook werd een klein, omhaagd kerkhof aangelegd.

Op initiatief van Laurent Van Zeebroeck, de eerste pastoor van de parochie, zou behalve een pastorie, klooster en school, ook een definitieve kerk gebouwd worden. De openbare aanbesteding van het nieuwe kerkgebouw vond plaats in 1877 en de werken vatten aan in de lente van 1878 onder leiding van aannemer De Goeyse.

De kerk werd ingeplant op een deel van de pastoretuin en het kerkhof werd uitgebreid tot de volledige oppervlakte rondom het kerkgebouw.

De kerk, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen, werd samen met het kerkhof ingewijd op 9 september 1879.

Door een problematische financiering konden in eerste instantie enkel de beuken worden afgewerkt en werden de werken pas nadien voltooid. Het torenuurwerk en het orgel werden aangekocht in respectievelijk 1896 en 1899, terwijl de kerkhofmuur dateert van 1897. In de jaren 1890 vereiste het gebouw al dringende herstellingswerken en de nood tot voltooiing van de kerk met het koor zette zich door.

Volgens plannen van 1903 werd de kerk vergroot met één travee aan de zijde van het koor aan de hand van ontwerpplannen van architecten Struyven en Dankelman (Brussel).

Het kerkgebouw leed zwaar onder bombardementen tijdens de Eerste Wereldoorlog, waarna herstellingswerken plaatsvonden vanaf 1920 naar ontwerp van architect Charles Thomisse.

Omstreeks 1935 en 1951 volgden nog herstellingswerken aan de kerk. In laatst genoemd jaar werd er ook een nieuwe sacristie gebouwd ten zuiden tegen het koor.

In 1954 werden twee altaren geplaatst en verdwenen de scheidingsmuurtjes in het koor.

In 1955 vervolgens werden vijf nieuwe glasramen geplaatst.

Enkele jaren later vond er opnieuw een herstelling van het kerkgebouw plaats, ditmaal naar ontwerp van architect De Roy (1958), en enkele jaren later werd de toren opnieuw hersteld (1965-1966).

Het parochiaal leven kreeg een stimulans door bijvoorbeeld de bouw van nieuwe parochielokalen met een feestzaal in 1968 (nummer 67), na afbraak van de oude parochiezaal, die ingericht was in de oorspronkelijke, voorlopige kapel.

Het orgel werd vernieuwd ter ere van het honderdjarige bestaan van de parochie omstreeks 1971.

Anno 2016 worden opnieuw herstellingen uitgevoerd aan de toren.

Het kerkhof werd vanaf 1968 nog slechts sporadisch gebruikt, aangezien op dat moment de nieuwe gemeentelijke begraafplaats aan [Leireken](#) in gebruik werd genomen. Omstreeks 2008-2009 werd het kerkhof ontruimd, op uitzondering van een achterin gelegen Lourdesgrot en enkele graftekens van pastoors en oorlogsslachtoffers. Sommige graftekens werden overgebracht naar de nieuwe begraafplaats. Het kerkhof werd herbestemd tot een groenzone met wandelpad. De bakstenen ommuring onder een ezelsrug werd wel bewaard.

Beschrijving

Niet-georiënteerde kerk met basilicale opbouw met een driebeukig schip van zes traveeën en een koor van twee rechte traveeën met vlakke sluiting, dat aan de zuidzijde geflankeerd wordt door de later toegevoegde sacristie onder een zadeldakje. Het geheel is opgetrokken uit roodbruine baksteen gecombineerd met elementen in witsteen, zoals alle vensteromlijstingen, en blauwe hardsteen, onder een leien bedaking.

De symmetrische voorgevel die naar het oosten gericht is, wordt centraal gemarkeerd door een deels ingebouwde, tweeledige toren. De toren wordt gestructureerd door versneden hoeksteunberen, gecombineerd met halve hoektorentjes tegen de zijgevels.

De ingang tot het kerkgebouw is te bereiken via vier treden, die leiden tot het in witsteen uitgevoerde spitsboogportaal, waarbij de rechthoekige toegangspoort geflankeerd wordt door twee colonetten met knop- en bladkapiteel onder een onversierd timpaan.

Het portaal heeft een spitse bekroning, versierd met een driepasmotief en bekroond met een kruis. Daarboven wordt de torengewel geopend door een groot spitsboogvenster, verlevendigd met neogotisch maaswerk. De hoogste geleding van de toren bestaat uit dubbele spitsbogige galmgaten met contrasterende hoekkettingen. Oprijzend te midden van vier puntgeveltjes waarin de torenuurwerken zijn aangebracht, torenspits onder een tentdak (leien). De zijbeuken van het schip worden ter hoogte van de voorgevel geopend met een spitsboogvenster ingevuld met neogotisch maaswerk met daarboven een druppelvormige oculus.

Het schip manifesteert zich aan het exterieur zonder onderscheid met het koor. Het doorlopende volume, waarvan de gevels worden afgelijnd door een dubbele overhoekse muizentand, wordt sterk geleed door versneden steunberen, die het ritme van de acht traveeën volgen. De vensters, die de gevels openen tussen de steunberen, benadrukken dit ritme en zijn opgevat als spitsboogvormige vensters ter hoogte van de lagere zijbeuken en als druppelvormige oculi met maaswerk in drielobmotief ter verlichting van de middenbeuk.

De achtergevel is heden volledig met leien afgedekt.

Homogeen bepleisterd en wit geschilderd interieur, waarbij de ruimte van het schip geleed wordt door een spitsboogarcade op bundelpijlers met knoppenkapiteel. De ruimte is overkapt met kruisribgewelven met sluitsteen met bladmotief. De vloer van het schip bestaat uit zeshoekige zwarte en witte tegels, gelegd in een geometrisch patroon. Het verhoogde koor is daarentegen voorzien van een tegelvloer uit de tweede helft van de 20ste eeuw met een bewaarde oude trede.

Mobilair. De vensters in het transept, de koorpartij en de voormalige doopkapel, zijn verlevendigd met figuratieve, gebrandschilderde glas-in-loodramen. De twee glasramen in het transept en de drie glasramen in het koor zijn vervaardigd door de Brugse glazenier Jules Dobbelaere omstreeks 1905-1906. De glasramen gedenken in hun opschriften familieleden van pastoor Van Zeebroeck, evenals de parochianen. De overige glasramen dateren van 1951.

Meubilair. In de noordoostelijke hoek van de kerk staat een neogotische, eikenhouten preekstoel van eind 19de eeuw met op de kuip de voorstelling van Christus Zaligmaker en de Evangelisten. In de zijbeuken drie neogotische, houten biechtstoelen. Blauwe hardstenen doopvont, thans

opgesteld in het koor. De traditionele doopkapel bewaart een afsluiting met een smeedijzeren hek met uitbeelding van twee herten.

Voormalig kerkhof met Mariagrot en oorlogsmonument

Het kerkhof is een momenteel met gras gegroeide ruimte met, ten zuiden van de kerk, tegen de buitenmuur van het schip en de sacristie, enkele gedenkplaten en grafmonumenten van de overleden pastoors en onderpatoors van de parochie. Meest vermeldenswaardig is een rijkelijk in neogotische stijl uitgewerkt grafmonument ter nagedachtenis van Joannes Franciscus Claes, onderpastoor van de parochie vanaf 1875 en te Peizegem overleden in 1895. Ten noorden van de kerk is een gedenkplaat aangebracht met de namen van diegenen die op het oude kerkhof begraven lagen.

Ten zuidwesten van de kerk, achterin het voormalige kerkhof, is een Mariagrot met calvarie bewaard, gebouwd in 1889 en ingewijd op 8 oktober van dat jaar. Het betreft een combinatie van een rotsimitatie bekroond door een gietijzeren kruis met Christusbeeld, bedoeld als familiegraf van de familie Van Zeebroeck, die een grote financiële steun leverde voor de bouw van de kerk. Imitatierots in cementmortel, centraal voorzien van een ondiepe grottoegang, afgeschermd door een ijzeren hek. In de grotruimte is een hardstenen gedenkplaat aanwezig, waarin de namen van de overleden familieleden staan gebeiteld. Rechts bovenaan de grot is een nis voorzien met een Onze-Lieve-Vrouwbeeld. Voor de grot staat een beeld van de knielende Bernadette op een hardstenen sokkel.

Tussen het koor en de Mariagrot bevindt zich een oorlogsmonument ter nagedachtenis van de gesneuvelde soldaten en burgerslachtoffers van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, ingehuldigd op 11 november 2010, zie plaatselijk infobord. Het moderne ontwerp van Jef Cochez integreert vier gerecupereerde grafstenen van oorlogsslachtoffers, die zich op het oude kerkhof bevonden, met centraal een geweer met de loop in de grond en bekroond door een soldatenhelm.

- Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestatuten Merchtem afdeling I (Merchtem), 1880/6.
- Onroerend Erfgoed, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, Merchtem, Peizegem, kerkplannen (1903); dossier.
- ASSELMAN R. e.a. 1996: *Merchtem ons dorp, deel I. Bloemlezing. Een reeks bijdragen tot de geschiedenis van Merchtem*, Merchtem, 151-153.
- ASSELMAN R. 1997: *Merchtem ons dorp, deel II. Bloemlezing. Een reeks bijdragen tot de geschiedenis van Merchtem*, Merchtem, 227-228.
- BAEYENS K. en VRIJDAG A. 1971: *Parochie Peizegem 1871-1971*, Peizegem, 30-51.
- COEKELBERGHS D., JANSEN J. en JANSSENS W. 1979: *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen, Provincie Brabant, Kanton Asse*, Brussel, 30-31.
- S.N. s.d.: *De parochie Peizegem sinds 1871* [online], <http://www.peizegem.be/> (geraadpleegd op 10 oktober 2016).
- S.N. s.d.: *Ontruiming Kerkhof Peizegem* [online], <http://www.peizegem.be/> (geraadpleegd op 10 oktober 2016).

Auteurs: Verhelst, Julie

Datum tekst: 2017

Bovenstaande tekst werd overgenomen uit:

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen en omringend kerkhof, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/303850> (geraadpleegd op 30 april 2017).

Aanvullende info

1868: de bevolking van het gehucht de Boskant nam aanzienlijk toe en er gingen talrijke stemmen op om er een parochie van te maken. Het was pastoor-deken De Becker van Merchtem die het initiatief nam. Hij begaf zich naar het aartsbisdom om de oprichting ervan te bekomen en op zijn aandringen werd in de zitting van 4 oktober 1868 van de kerkfabrieksraad van Merchtem-Centrum een subsidie geschonken aan de parochie in wording.

In 1871 ontbood Kanunnik Goossens, secretaris van het aartsbisdom en in het bijzonder gelast met de oprichting van nieuwe parochies, de Heer Van Zeebroeck, onderpastoor te Hever, om een kerk op te richten. Een zaal werd als voorlopige kapel opgetrokken. De nieuwe parochiekerk werd als hulpkerk der gemeente Merchtem bij koninklijk besluit van 24 september 1871 en bij dekreet van de aartsbisschop op 29 september 1871 opgericht onder de officiële benaming van Merchtem ten Bosch.

In 1877 kwam de vraag tot het bouwen van een nieuwe kerk in plaats van de voorlopige kapel. Met de bouw ervan werd begonnen in de lente van 1878. De kerk werd ingewijd op 9 september 1879.

b) Architecturale mogelijkheden

De toegang tot de kerk werd vergemakkelijkt en uitgebreid door de oorspronkelijke 4 treden te verwerken in een verhoogd ingangplatform. Links en rechts van dit platform werd een hellend vlak voorzien zodat de kerk ook toegankelijk is voor andersvaliden.

In het midden van het portaal bevindt zich een dubbele glazen deur gevat in een houten kader die dienst doet als luchtsas. Het portaal meet 4,30m x 4,95m. Links van het portaal bevindt zich de doopkapel met een smeedijzeren afsluiting.

Deze ruimte wordt thans gebruikt voor de begroeting van het stoffelijk overschot van de overledene ter gelegenheid van de uitvaartplechtigheid. De marmeren doopvond werd verplaatst naar het koor.

Rechts van het portaal bevindt zich een afgesloten lokaal waar materiaal wordt opgeborgen (3,50m x 3,65m). Via dit lokaal geeft een draaitrap toegang tot het oksaal, de zolder van het schip en de zijbeuken, de klokkentoren en de torensprits. Het oksaal wordt evenwel niet meer gebruikt door de zangkoren. Op het oksaal werden 2 houten kasten gemaakt waar o.a. oude kazuifels worden in bewaard. Het elektronisch orgel bevindt zich thans rechts van het koor.

Het schip (30,42m x 15,90m) bestaat uit een middenbeuk en 2 zijbeuken. Het schip en het koor vormen één doorlopend volume. De plattegrond van de kerk heeft dus geen kruisvorm. Het schip is samengesteld uit 8 traveeën. Twee traveeën in het verlengde van de middenbeuk doen dienst als koor. Achteraan in het koor staat het marmeren altaar waarop zich het tabernakel bevindt. De mis wordt opgedragen op een houten altaar dat zich bevindt op een verhoogd houten platform. Het koor wordt centraal verlicht door de 3 hoge verticale glasramen die zich in de westgevel bevinden. Onder deze glasramen bevindt zich een tafereel aangebracht in tegels, doch dat niet meer zichtbaar is. Links en rechts van het koor zijn eveneens glasramen.

De zijbeuken zijn lager en verlichten de middenbeuk. De zijbeuken zijn 4m breed.

De sacristie werd als zijgebouw aan de kerk (zuidkant) aangebouwd ter hoogte van het koor.

Er zijn in de kerk geen kunstwerken aanwezig met een bijzondere cultureel- of religieustoeeristische waarde. De kerk is uitgerust met aangepaste verlichting en een degelijke geluidsinstallatie. De kerk is homogeen bepleisterd en wit geschilderd. Zij wordt verwarmd door middel van gasstralers die ophangen in de middenbeuk. Het koor is voorzien van inbraakdetectie. Er is eveneens branddetectie aanwezig. Er zijn geen toiletten in de kerk. Er is geen keuken.

De systematische en eenvormig opgebouwde structuur laat toe de kerk te compartimenteren. Bepaalde gedeelten zouden naar de toekomst toe dus kunnen worden afgesplitst en ruimtelijk worden ingevuld door een nevenbestemming of gedeeltelijke herbesteding. Verticale compartimentering behoort wellicht eveneens tot de mogelijkheden. De stille ruimte rond de kerk (gewezen kerkhof) biedt mogelijkheden tot uitbreiding.

c) Bouwfysische toestand

Ingevolge de erkenning van de kerk als historisch waardevol werd door Monumentenwacht Vlaanderen in 2015 een inspectie uitgevoerd (voor meer details wordt verwezen naar het inspectieverslag B-43/22177/2015/B – februari 2015). Hierin werden heel wat structurele problemen aan de orde gesteld van aard om de stabiliteit en de veiligheid in het gedrang te brengen. Deze structurele problemen (voornamelijk m.b.t. de toren) moesten dringend worden aangepakt. De laatste grote herstellingen aan de klokkentoren dateren van de jaren 1965. Deze waren dus op hun beurt aan herstelling toe omwille van de destijds gehanteerde technieken en materialen.

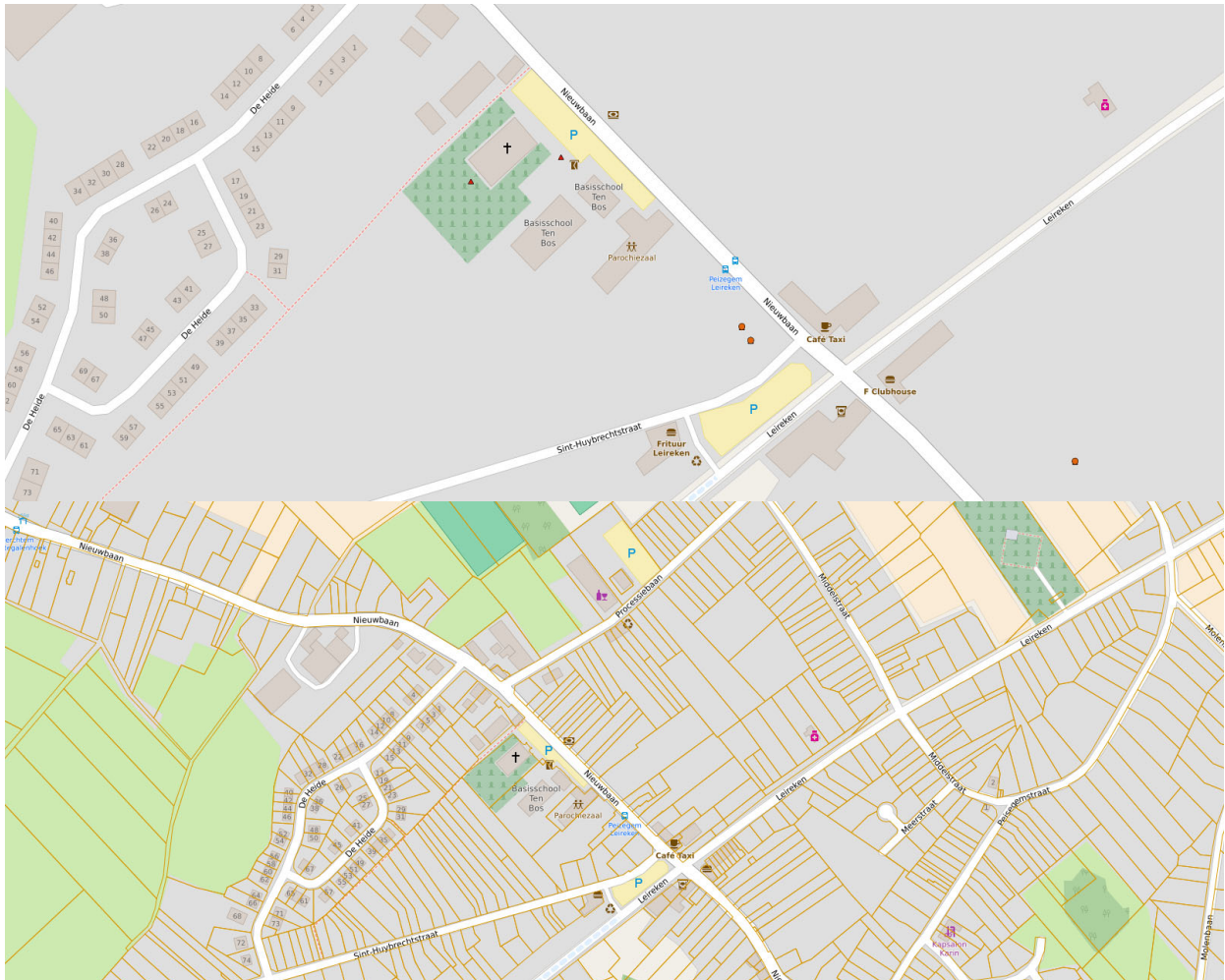
Uit het inspectieverslag blijkt dat vooral de structuur van het dak en de toren als matig tot slecht moesten worden aangemerkt. De funderingen zijn goed. Het interieur is in goede tot redelijke staat.

Inmiddels zijn we 3 jaar verder en werden het merendeel van de werken die door Monumentenwacht als prioritair werden aangemerkt met betrekking tot de toren, uitgevoerd. Een summier overzicht:

- de houten draagstructuur waarop de torenspits rust, werd hersteld, gestabiliseerd en verankerd gebruik makend van een metalen constructie;
- de vier topgevels werden gestabiliseerd, de dekstenen verwijderd en opnieuw bekleed;
- de leien onderaan de toren werden vervangen, zodat de aansluiting van de torenspits met het metselwerk van de toren is verzekerd;
- de galmborden werden vervangen;
- er werd een vogelwering aangebracht;
- de beplanking van de torenzolder en de klokkentoren werd hersteld en vervangen;
- de dragende balken van de klokkenstoel werden hersteld;
- de waterafvoer werd buiten de toren gebracht;
- de zinken dakvensters in de hoeken aan de voet van de torenspits werden vervangen door glazen toegangsluiken zodat het onderhoud vlot kan verlopen;
- het voeg- en metselwerk werd opgeknapt;
- de toegankelijkheid van de toren wordt op een veilige manier verzekerd via nieuwe trappen en leuningen in stellingenbouw;
- bovendien werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om de wijzers en de wijzerplaten van het torenuurwerk langs de vier kanten van de toren te vernieuwen.

Naast deze urgente problemen heeft Monumentenwacht ook een reeks werkzaamheden opgesomd te programmeren binnen de periode 3-6 jaar. Het betreft voornamelijk werken aan de dakstructuur van de middenbeuk en de zijbeuken ingevolge doorgerot houtwerk, doorgeroeste verankeringen en versleten dakramen. De westelijke gevel van het schip die bedekt is met schaliën, is ook aan een nieuwe bescherming toe. De voorzetbeglazing van het grote glasraam dient te worden vervangen en de toestand van het glasraam moet worden gecontroleerd. Het dak van de sacristie dient eens te worden hersteld.

2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



Peizegem is een landelijk gehucht, gelegen ten noorden van Merchtem centrum en ten zuiden van Buggenhout, en is ontstaan als een straatgehucht langsheen de as Nieuwbaan – Kouter. De Nieuwbaan vormt de hoofdas van Peizegem, die het gehucht van zuidoost naar noordwest doorsnijdt. Het landelijke karakter van de dorpskern komt meer en meer onder druk te staan door de verkaveling van nog ongebouwd binnengebied. De bebouwing is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen.

De kerk is gelegen in het dorpscentrum aan de hoofdbaan (Nieuwbaan) die Merchtem centrum via de Kouter verbindt met Buggenhout (Oost-Vlaanderen). Zij bevindt zich op amper 2 km van Buggenhout bos met de meer dan 500 jaar oude boskapel. Zij wordt 's avonds verlicht.

De kerk sluit onmiddellijk aan bij de gemeentelijke basisschool Ten Bos en 'Ons Parochiehuis'. Oorspronkelijk vormden zij samen één perceel dat werd geschonken met als voorwaarde er een kerk op te richten. Vòòr deze drie locaties bevindt zich een ruime parking. Tweehonderd meter verderop is ook nog een parking op de plaats van het voormalige station waarlangs thans de fietsroute Leirekensroute loopt (oude spoorbedding Aalst – Steenhuffel). Naar de kerk toe lopen ook twee voetwegen (vanuit de Sint-Huybrechtsstraat en vanuit de Peizegemstraat). Aan de kerk is een bushalte van De Lijn (lijn 245 Brussel – Dendermonde; lijn 41 Londerzeel – Aalst).

De kerk is omgeven door een stille parkzone die werd aangelegd op het voormalige kerkhof. Het nieuwe kerkhof bevindt zich 650 meter verderop aan Leireken. In deze groene zone bevindt zich een Maria-grot, een gedenkmonument aan de gesneuvelde soldaten en een gedenkplaat met de inscripties van de namen van de overledenen die er ooit begraven geweest zijn. Er zijn ook bankstellen voorzien waar men even kan verpozen.

De directie van de school Ten Bos is ondergebracht in de voormalige pastorie, vlak naast de kerk, die werd gerenoveerd ter gelegenheid van de nieuwbouw van de school. Bij de verkoop van de pastorie aan de gemeente werd in het gebouw een lokaal op de bovenverdieping voorbehouden voor de kerkfabriek dat dienst doet als officiële zetel.

In het parochiaal centrum 'Ons Parochiehuis' vinden de plaatselijke verenigingen een onderkomen. In de parochiezaal gaan geregeld festiviteiten en culturele activiteiten door die worden georganiseerd door de plaatselijke verenigingen. Ook particulieren kunnen de zaal huren aan een democratische prijs. De zaal is voorzien van een uitgeruste keuken.

De kerk bevindt zich op:

- 3,5 km van de Onze-Lieve-Vrouw-ter-Noodt kerk te Merchtem
- 3,8 km van de Sint-Paulus kerk te Opwijk;
- 6,1 km van de Sint-Jozef kerk te Droeshout (Opwijk);
- 6,5 km van de Sint-Genoveva kerk te Steenhuffel (Londerzeel).



2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Er vindt per maand in principe één zondagsviering plaats (op de derde zaterdag om 19u). Wanneer de maand 5 zaterdagen telt, is er een bijkomende viering. Ook wanneer een kerkelijke hoogdag niet op een zondag valt, is er een vooravondviering in de kerk.

Het betreft de tweede belangrijkste kerk na de Sint-Pauluskerk te Opwijk binnen de pastorale zone Effata (rekening houdend met het aantal kerkgangers en misintenties). Tot de pastorale zone Effata behoren de parochies Peizegem, Opwijk, Nijverseel, Mazenzele en Droeshout .

Ook vinden er in de kerk doopsels, uitvaarten, huwelijken, jubileumvieringen en herdenkingsvieringen plaats. Speciaal opgeleide leken verzorgen de verrijzenisvieringen.

In de kerk wordt ook de Heilige Cornelius vereerd, beschermheilige van boeren en klein vee.

In de parochie zijn 2 koren actief (Cum Decore en het Okra koor de Maurisanen) die de vieringen opluisteren. Zij repeteren geregeld in de kerk.

De kerk wordt het hele jaar door dagelijks opengesteld voor bezoek en bezinning. Een gepensioneerde vrijwilliger fungeert als koster en neemt de praktische zaken voor zijn rekening. Hij opent en sluit elke dag de kerk.

Gebruik naast pastorale werking - valorisatie

De Kerkraad neemt een positieve houding aan m.b.t. de verzoeken om in de kerk culturele manifestaties te laten doorgaan. Daarbij blijft het verzorgen van de eredienst de absolute prioriteit en de geplande culturele activiteit mag niet indruisen tegen het christelijk geloof uit eerbied voor de plaats waar het gebeuren plaatsvindt (valorisatie).

Aldus vinden er in de kerk occasioneel concerten plaats van de plaatselijke fanfare of ander muzikale evenementen die worden georganiseerd door de koren of plaatselijke verenigingen.

Een standaardcontract wordt voorbereid om deze activiteiten praktisch in goede banen te leiden en inzonderheid de werking van de eredienst niet te belemmeren.

2.3.5. Visie op het toekomstig gebruik

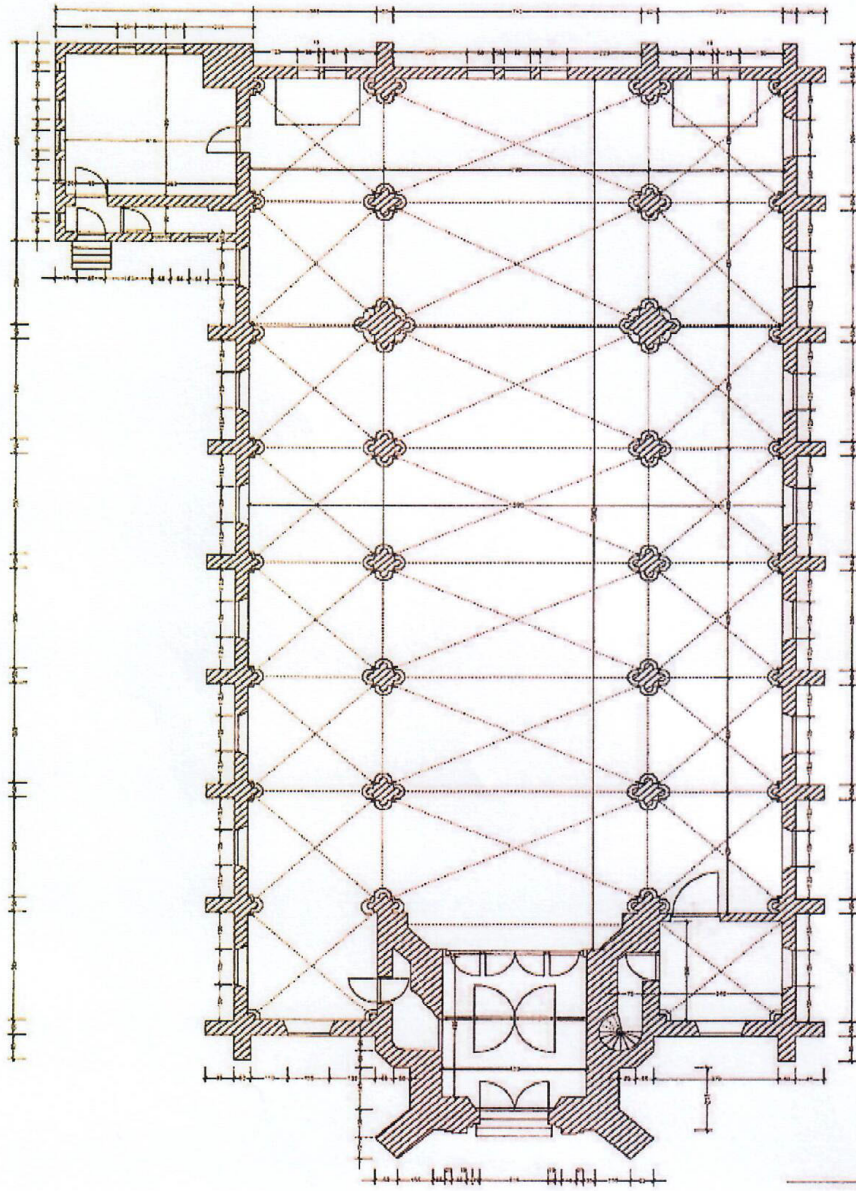
Gelet op het dalend aantal kerkgangers kan er gedacht worden aan een inperking van de oppervlakte die wordt benut voor de eredienst. Er zal dan ook worden bestudeerd welke maatschappelijk relevante invulling als nevenbestemming eventueel kan worden gegeven. Dergelijke nevenfunctie dient evenwel verzoenbaar te zijn met de liturgische functie van het kerkgebouw.

Een nevenbestemming veronderstelt dat de liturgische ruimte en de andere ruimten architecturaal zodanig kunnen worden heringericht dat deze bouwkundig volledig van elkaar zijn gescheiden, zodat een gedeeld gebruik mogelijk wordt zonder dat de afzonderlijke activiteiten elkaar hinderen of doorkruisen. Ethische, technische en praktische aspecten spelen een belangrijke rol in deze haalbaarheid. Ook dient er aandacht te worden geschonken aan het duurzame karakter van een eventuele nevenbestemming (gebruiksgemak, ecologisch verantwoord, kosten-batenverhouding, financiering en afschrijving van de noodzakelijke investeringen ...).

Evaluatie in 2028 (Gemeenschappelijk standpunt 27 februari 2025).

Er wordt op dit moment geen beslissing genomen aangaande het toekomstig gebruik en de bestemming van deze kerk. De kerk blijft heden in gebruik voor pastorale functies.

Er is tussen het Centraal Kerkbestuur, het Bisdom en het Gemeentebestuur van Merchtem afgesproken om ten laatste eind 2028 een nieuwe evaluatie te doen van het gebruik van deze kerk. Intussen worden er geen grote investeringen gedaan. De Kerkfabriek zal enkel de nodige instandhoudingswerken uitvoeren en zelf financieren.



2.4. Sint-Jan-Baptist, Ossel-Brussegem (deelgemeente Merchtem)



2.4.1. Identificatie

Geografische ligging

Provincie	Vlaams-Brabant
Gemeente	Merchtem
Deelgemeente	Brussegem (Ossel)
Straat	Kasteelstraat 30 / 2
Locatie	Merchtem (Vlaams-Brabant)

Plaats van de kerkelijke structuur

Bisdom: Aartsbisdom: Mechelen-Brussel
Pastorale regio Mechelen (Dekenaat Londerzeel sinds 2019 opgegaan in de pastorale regio Mechelen)
Pastorale zone: Samuel Wemmel
Parochie: Sint-Jan de Doper

Eigenaar: gemeente Merchtem

Bescherming: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76331>

Beschermd als monument: *Parochiekerk Sint-Jan de Doper en kerkhof*. Deze bescherming is geldig sinds 13-11-2002 (*Belgische staatsblad 19-02-2003 nummer 53*). Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed *Parochiekerk Sint-Jan de Doper met ommuurd kerkhof*. Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009.

<https://id.erfgoed.net/bsluiten/5825>

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/47>

Beschermd als monument: Het *orgel* van de hand van A. Coppin in de Sint-Jan de Doperkerk te Ossel-Brussegem. Deze bescherming is geldig sinds 21-08-1979 (*Belgisch Staatblad 26-10-1979*) Het orgel in de Sint-Jan Baptistkerk is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de historische waarde.

<https://id.erfgoed.net/bsluiten/1277>

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/697>

2.4.2. Beschrijving

Parochiekerk, gewijd aan Sint-Jan de Doper, ingeplant te midden van een ommuurd kerkhof. De typische plattelandskerk vormt een stilistisch heterogene constructie met een complexe bouwgeschiedenis, waarbij de westtoren als oudste kern teruggaat tot circa 1300.

De Sint-Jan-de-Doperkerk werd ingeplant in een kromming van de oude Opperzelestraat (heden Osselstraat-Kasteelstraat) die vertrok vanaf de heirbaan Brussel-Merchtem en door Ossel, over Amelgem naar Meise liep. De aanleg van de Brusselsesteenweg die Ossel doorkruist, verstoorde echter het lokale wegenpatroon waardoor de kerk fysisch werd gescheiden van de meer westwaarts gelegen pastorie (1758). De kerk wordt omringend door grotendeels verbouwde dorpswoningen en is aan de oostzijde via een dreef verbonden met het aangrenzende kasteeldomein.

a) Historiek

Als moederkerk van Brussegem, Meuzegem, Wolvertem, Rossem, Impde en zelfs Londerzeel vormt Ossel de oudste parochie op het grondgebied van Brussegem.

In 1139 schonk bisschop Nicolas van Kamerijk Ossel en haar appendicium Londerzeel aan de abdij van Affligem, belangrijkste tiendheffer die tot het einde van het ancien regime de bediening verzekerde.

De bouwgeschiedenis werd nog niet in detail onderzocht zodat de hiernavolgende datering benaderend blijft. De westtoren is vermoedelijk het oudste deel, namelijk opklimmend tot circa 1300. Omstreeks de 16de eeuw en de vroege 17de eeuw werden het koor en de beuken gebouwd. Een sluitsteen in het schip vermeldt '1632' en verwijst naar de toenmalige vernieuwing van het dak en gewelf. De oudste iconografische voorstelling in het kaartboek van de abdij van Affligem (1717) toont een qua omvang bescheiden kerkje waarvan het algemeen silhouet, op de zuidelijke uitbouw na, in hoge mate overstemt met het huidige volume. Het kerkhof is volledig ommuurd afgebeeld met een toegang aan de westzijde.

De sacristie en bergruimte die het koor flankeren dateren uit 1778-1779. Op dat moment werden ook de zijbeuken verbreed, zie vermelding '1779' op de scheiboog tussen schip en koor. Omstreeks 1996-1998 werd het exterieur verbouwd. Sinds de bescherming van de kerk met kerkhof als monument in 2002, vond een vooronderzoek plaats door bureau Erfgoed & Visie, dit in functie van een volledige interieurrestauratie, waaronder bijvoorbeeld de glasramen. In 2007 werden bovendien sporen van laatmiddeleeuwse bouwpolychromie (circa 1500) ontdekt op de witstenen gewelfribben van het koor en volgde een proefrestauratie. De restauratiewerken werden heden nog niet aangevat.

b) Architecturale beschrijving

Georiënteerd longitudinaal kerkgebouw van het pseudo-basilicale type met ingebouwde westtoren. Achter de westgevel, ontvouwt de plattegrond een driebeukig schip van drie traveeën en een koor van twee rechte op de traveeën en een driezijdige sluiting, aan weerszijden geflankeerd door een sacristie ten zuiden en een bergruimte ten noorden. De kerk met natuurleien bedaking is grotendeels opgetrokken in zandhoudende kalksteen met uitzondering van de zijbeuken en de sacristieën waarvoor deels baksteen werd gebruikt.

- De symmetrische westgevel wordt centraal gemarkeerd door de oprijzende vierkante, tweeledige toren met vier rondbogige galmgaten en ingesnoerde naaldspits (leien). Bouwnaden en verschillen in materiaalgebruik veruitwendigen de verschillende bouwfases. De gevel wordt verticaal geleed door twee hoge pilasters (vroegere steunberen?) en door twee lage steunberen die de ingang flankeren. Deze verwijzen naar het kruisribgewelf boven het gelijkvloers van de toren. De vernieuwde houten inkomdeur is gevat in een lichtgetoogde, hardstenen omlijsting met sluitsteen met acanthusbladversiering en een geprofileerde, gestrekte kroonlijst. Dit Louis XV-portaal wordt bekroond met een spitsboogvenster met geprofileerde druiplijst met gestrekte uiteinden en twee kleine lichtopeningen. Het opschrift "III. card. archiep./ Beda praep. Hafflig./ J.E. Montana past./ placido cyndico/ ampliatum 1778" verwijst naar de verbreding van de zijbeuken.
- De gevels van het schip zijn opgebouwd uit baksteen (voorheen gecementeerd) op een hoge natuurstenen plint, geopend met drie brede, gedrukte rondboogvensters in een vlakke natuurstenen omlijsting met licht kwarthol beloop. Het smallere en lagere, twee traveeën diep koor wordt geritmeerd door afgeschuinde steunberen en deels dichtgemetste spitsboogvensters onder druiplijst met gestrekte uiteinden. De 18de-eeuwse sacristie en bergruimte met schilddak, die het koor flankeren, tonen een hoge natuurstenen plint en een bakstenen bovenbouw opengewerkt met rondboogvensters met negblokomlijsting en diefijzers, waarbij één voorzien van houten luiken.
- Deels bepleisterd *interieur*, waarbij het driebeukig schip geritmeerd wordt door spitsbogige scheibogen op kalkzandstenen zuilen met vernieuwde marmeren sokkel en koolbladkapiteel. Gewelfsleutel in het schip gedateerd '1632'. Een spitsboogopening op vierkante pijlers verbindt het schip met de torenruimte, ingevuld met een tochtportaal met stucwerk. Een spitsbogige scheiboog tussen schip en koor vermeldt het jaartal '1779', dat verwijst naar de verbreding van de zijbeuken, die voorzien zijn van

een kruisriboverwelling en gordelbogen opgevangen door ingediepte classicistische pilasters en kapitelen. Het gotische koor is voorzien van een kruisribgewelf op consoles, terwijl de ten zuidoosten gesitueerde sacristie een stucplafond bewaart. De vloer bestaat uit een recentere tegelvloer van zwarte natuursteentegels in de middenbeuk, versierd met een stermotief in marmer ter hoogte van het koor, een zwarte tegelvloer met witnatuurstenen banden in de zijbeuken en een diagonaal geplaatste zwart-witte natuurstenen vloer in het koor.

- *Mobilair*. Tegen de westwand van de kerk hangt een gepolychromeerd houten beeld van Christus aan het Kruis, te dateren eind 16de, begin 17de eeuw. In twee nissen van de koorafsluiting staan vandaag 18de-eeuwse, gepolychromeerde houten beeldjes van de Heilige Drogo en Jacobus de Meerdere.
- *Meubilair*. Rijkelijk uitgewerkte altaren. Portiekaltaar in het koor, uitgevoerd in gemarmerd hout en te dateren eind 17de, begin 18de eeuw, gekenmerkt door een opvallende laatbarokke stijl met getorste zuilen en gebroken fronton met bekronende putti. Altaar bekroond met driehoek met Oog Gods, daaronder Onze-Lieve-Vrouw met Kind en Lam van de Apocalyps, expositietroon met Goede Herder en altaartafel met Christusmonogram, en oorspronkelijk met zijpanelen. Classiciserende zijaltaren in gemarmerd hout, daterend uit eind 18de, begin 19de eeuw. Noordelijk zijaltaar, opgevat als een portiekaltaar met in de bekroning een Mariamonogram, en centrale voorstelling met een gekleed beeld van Onze-Lieve-Vrouw met Kind onder de voorstelling van de Heilige Geest onder de gedaante van een duif. Zuidelijk zijaltaar, uitgewerkt als een portiekaltaar met in de bekroning een buste van God de Vader en als hoofdvorstelling een beeldengroep met de Doop van Jezus. Huidige altaartafel bestaande uit een gerecupereerd eikenhouten paneel van de kuip van de 17de-eeuwse preekstoel, voorzien van een voorstelling van Johannes de Doper.
- Eikenhouten koorlambriseringsen uit eerste helft 19de eeuw, met toegangsdeuren tot de sacristieën, waarboven een Maria- (noord) en Christusmonogram (zuid). 18de-eeuwse eiken lambrisering in de noordelijke zijbeuk. De oorspronkelijke eikenhouten communiebank in rococostijl, daterend uit het derde kwart van de 18de eeuw, werd naar achter verplaatst in het koor. Panelen met voorstelling Joodse kandelaar en hostiedragende kelk. Twee houten biechtstoelen uit eerste helft 19de eeuw.
- Het orgel is gebouwd door A. Coppin (Nijvel) in 1817 (zie inscriptie in de kleppenkast). Het was oorspronkelijk gebouwd als balustrade-orgel, maar is heden achteruitgeschoven. De 18de-eeuwse orgelkast werd vervaardigd door Collijn (Nijvel).
- In de zuidwestelijke hoek opgestelde, 17de-eeuwse hardstenen doopvont met deksel in messing. In de sacristie is een 17de-eeuwse, marmere lavabo bewaard, evenals 19de-eeuwse eikenhouten sacristiekasten. In het schip zijn twee hardstenen wijwatervaten bewaard, waarvan het éne dateert van de 13de eeuw en mogelijk teruggaat tot een romaanse doopvont (?) en het tweede van de 16de-17de eeuw. In het koor zijn meerdere zitmeubels bewaard, namelijk een zetel en twee stoelen door Pierre Krischer vervaardigd in smeedijzer in de tweede helft van de 19de eeuw, en een eikenhouten zetel uit midden 19de eeuw. Een 18de-eeuwse houten trap leidt naar het doksaal.
- In de vloer van het koor en de zijbeuken van het schip zijn twaalf, hoofdzakelijk hardstenen, grafstenen aanwezig, die dateren van de 16de tot vroege 19de eeuw.
- Tegen de westwand zijn 19de-eeuwse obijtorden bevestigd. De zes rondboogvensters van het schip zijn ingevuld met gebrandschilderde glas-in-loodramen met symbolische voorstellingen van de aanroeping van Maria in cartouchevorm, zoals de Toren van David en de Poort des Hemels, telkens met

c) Architecturale mogelijkheden

- Rekening houdend dat het kerkgebouw vrij klein is in ruimte, zijn uitbreidingsmogelijkheden eerder onbestaand. De grootte van het schip bedraagt 16 meters lang op 16 meters breed.
- Alle nutsvoorzieningen (zoals verwarming, elektriciteit, geluids- en lichtinstallatie, sanitair en toilet) zijn momenteel aanwezig. Deze verschillende voorzieningen zijn opgenomen in het in het dossier van de interieurrestauratie.
- De kerk bevindt zich gelijk met het grondniveau, zodoende dat er geen trappen moeten betreden worden om de kerk binnen de stappen; dit geeft vanzelfsprekend een goede toegankelijkheid voor andersvaliden. Met de interieurrestauratie wordt sanitair en toilet voorzien dat voldoet aan de normen voor deze andersvaliden.

Merkwaardige meubelen en kunstvoorwerpen:

- Doopfonds gesteenhouwd in harde steen met koperen deksel (17de-eeuwse)
- Mariabeeld Onze Lieve Vrouw met kind (1591 tot 1610)
- Kandelaar in smeedijzer (1692)
- Heilige Droge met dieren in - beeld in hout (1600 tot 1701)
- Heilige Jacobus de Meerdere - beeld in hout (1600 tot 1700)
- Communiebank (1751 tot 1775)
- Altaar, bestaande uit de vroegere predikstoel
- Zetel van de voorganger (rond 1700)
- Hoofdaltaar (1691 tot 1710)
- Lavabo in marmer (in de sacristie)
- Jezus aan het kruis (1591 tot 1610)
- Orgel, gebouwd door Copin uit Nijvel (1817)
- Wapenschilden, obitt genoemd - links van het hoogzaal: van de familie de Nachtegale - rechts van het hoogzaal: van de familie Anne de Molina.
- Wijwatervat, links zuil (1200 tot 1300)

d) Bouwfysische toestand

Standzekerheids- en buitenrestauratie

Tijdens de periode 1997-1998 zijn aan de kerk standszekerheids- en buitenrestauratie gebeurd. Alvorens de restauratiewerken aan te vangen dienden er aan de ,zuiderzijde stabiliteitswerken te worden uitgevoerd. De beschrijving van de standzekerheidsproblemen werd samengesteld door gebruik te maken van de vaststellingen, gedaan ter plaatse, door Prof. Dr. Dionys Van Gemert (KUL) en door Geologica (studiebureau voor grondonderzoek en funderingsadvies) evenals de adviezen van de raadgevend ingenieur Wim Luyckx.

Deze standzekerheids- en restauratiewerken hielden het volgende in:

- voorbereidende werken
- verhelpen van standzekerheidsproblemen aan toren en koor
- afbraak

- metselwerk
- voegwerken en cementering
- gevelreiniging
- bescherming tegen nieuwe aantasting
- rioleringswerken
- dakwerken
- voetpad
- schilderwerken

Interieurrestauratie

Intussen werd een dossier opgesteld door architect Erfgoed & Visie bvba, Lierselei 84 te 2390 Malle. De aanvraag van een restauratiepremie voor een beschermd monument werd gezien en goedgekeurd door de gemeenteraad van Merchtem in zitting van 17 december 2012.

Er wordt op 10 augustus 2013 een gunstig advies verleend, bij besluit van de deputatie Vlaams-Brabant op 1 augustus, omtrent een provinciale bijdrage in de kosten van de interieurrestauratie van de Sint-Jan-Baptist kerk.

Op 14 augustus 2013 meldt het Onroerend Erfgoed dat het dossier in aanmerking komt voor een restauratiepremie.

De restauratiewerkzaamheden werden uitgevoerd vanaf begin mei 2019 tot september 2020.

De uitgevoerde werken omvatten:

- 1/ Voorbereidende werkzaamheden (inrichting bouwplaats, stellingen, bouwputten)
- 2/ Ruwbouwwerken (opgaand metselwerk, gevelafwerking, natuursteen, speciale restauratietechnieken)
- 3/ Dak- en timmerwerken (timmerwerk, houten vloeren, stabiliteit, toegankelijkheid, specifiek schrijnwerk, dakdichtring, dakbedekkingen, smeedwerk, muur- en trekankers, regenwaterafvoeren, hang- en sluitwerk)
- 4/ Afwerken oppervlakte (binnenbepreisteringen, herstel vlak pleisterwerk, herstel geprofileerd pleisterwerk, kaleilaag, gewelven, lichte wanden en plaatafwerkingen, vloeren)
- 5/ Schrijnwerk (binnenschrijnwerk, nieuw binnenschrijnwerk, trappen, restauratie hoofdaltaar, restauratie zijaltaar noord, restauratie zijaltaar zuid, vergulden, kambriserings koor, lambriserings schip, biechtstoelen, communiebank, inkomportaal, kast sacristie, kast berging, toebehoren)
- 6/ Glas-in-lood (voorbereidingen, restauratie raamstructuren, restauratie gebrandschilderd glas, restauratie niet-gebrandschilderd glas)
- 7/ Sanitair (installatie, toestellen, brandbestrijding)
- 8/ Elektrisch installatie (installatie, voedingen, lichtschakelingen, armaturen, pendels, spots koor, verlichting sacristie, berging, noodverlichting, geluid)
- 9/ Centrale verwarming (installatie, warmtestations, regelsysteem, stookketel, ventilatie)
- 10/ Schilderwerken (schilderwerk op hout, lambriserings, binnenschilderwerk, buiten schilderwerk, schilderwerken op pleister, schilderwerk op natuursteen, schilderwerk op metaal).

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk maakt deel uit van het dorpskarakter aansluitend met het kasteel en de daarachter gelegen boerderijen.

De kerk is centraal gelegen in het dorp Ossel, op 100 meter afstand van een autobushalte, gelegen aan de Brusselsesteenweg.

De parkeermogelijkheden voor de kerk zijn echter wel vrij beperkt. Mogelijkheid bestaat erin te parkeren in de Kasteelstraat (op 10 tot 100 meters), in de Brusselsesteenweg (ongeveer 100 tot 200 meters) en achter de kerk (15 tot 20 meters).

De gerenoveerde pastorie bevindt zich op 100 meters van de kerk.

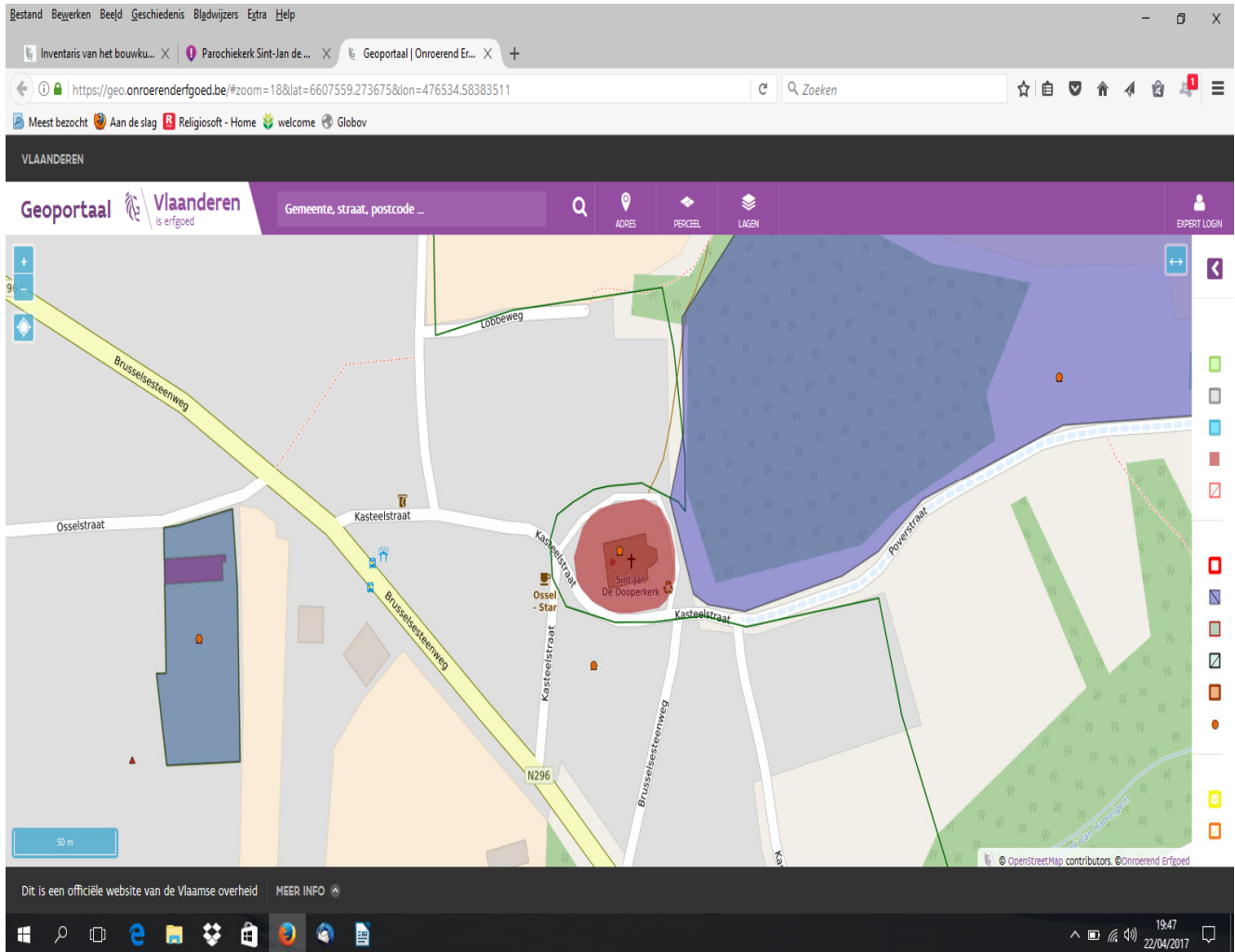
De pastorie wordt gebruikt als:

- woning door de zonepriester
- vergaderlokaal voor de Kerkraad en verenigingen van Ossel. Sinds de renovatie vergadert de kerkraad van Brussegem en Hamme in deze pastorie.
- Het Centraal Kerkbestuur van Merchtem heeft er, sinds begin mei 2016, haar hoofdzetel.

De kerk heeft een historische, religieuze betekenis.

De afstand tussen kerken van Sint-Stefanus Brussegem, Sint-Jan Baptist Ossel en Sint Gudula Hamme, is amper 2 km (of 1 km tussen de individuele kerken). Hiervan is de kerk van Ossel het meest centraal gelegen gebouw.

Het ministerieel besluit van de Vlaamse Regering van 10 mei 2017, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 19 mei 2017, houdende de erkenning van de opheffing van de parochies Sint-Gudula (Hamme) en Sint Stefanus (Brussegem) en de samenvoeging ervan met de parochie Sint-Jan Baptist (Ossel) te Merchtem.



2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en actuele functie

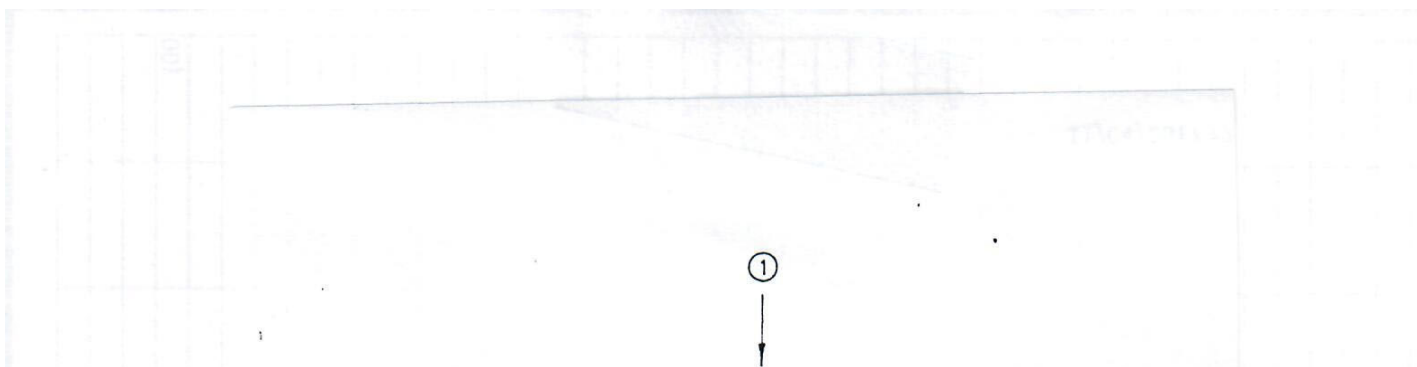
Gebruik voor de erediens

- De 2de, 4de zondag van de maand en hoogdagen is er een eredienst (met zangkoor).
- Met witte donderdag: avondviering (met zangkoor)
- Andere vieringen: doopsels, huwelijken en uitvaarten.
- Het gemengd zangkoor Sint-Jan Baptist maakt gebruik van de kerk voor de wekelijkse repetities.
- Jaarlijks (eind juni) wordt de patroonheilige Sint-Jan de Doper gevierd. Dit gebeurt met een plechtige eucharistieviering met de Sint-Jansprocessie, gevolgd door een drankje en een hapje voor de aanwezigen.

2/ Niet-liturgische activiteiten

- Organiseren van concerten.
- Openstellen van de kerk tijdens “open kerkendagen”.
- Tentoonstellingen
- infovergaderingen

De geplande activiteiten mogen niet indruisen tegen het geloof of zeden en dit uit eerbied voor de plaats waar het gebeuren plaatsvindt (valorisatie).



2.5. Sint-Gudula Hamme (deelgemeente Merchtem)

Voorheen tot 1982: Onze-Lieve-Vrouwkerk

In het Belgisch Staatsblad van 07.12.1982 is een koninklijk besluit van 25.08.1982 bekendgemaakt dat de parochiekerk van Hamme (Merchtem) voortaan onder de aanroeping van de H. Gudula stelt, i.pl.v. onder die van O.L.Vrouw (voorheen).



2.5.1. Identificatie

Geografische ligging

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Merchtem

Deelgemeente: Hamme

Straat: Lindestraat 107, Hamme-Merchtem (Vlaams-Brabant)

Status: Erkend als beschermd monument van 07.02.1943 tot heden

Plaats in de Kerkelijke Structuur

Bisdom: Aartsbisdom Mechelen – Brussel

Pastorale regio Mechelen (Dekenaat Londerzeel sinds 2019 opgegaan in de pastorale regio Mechelen)

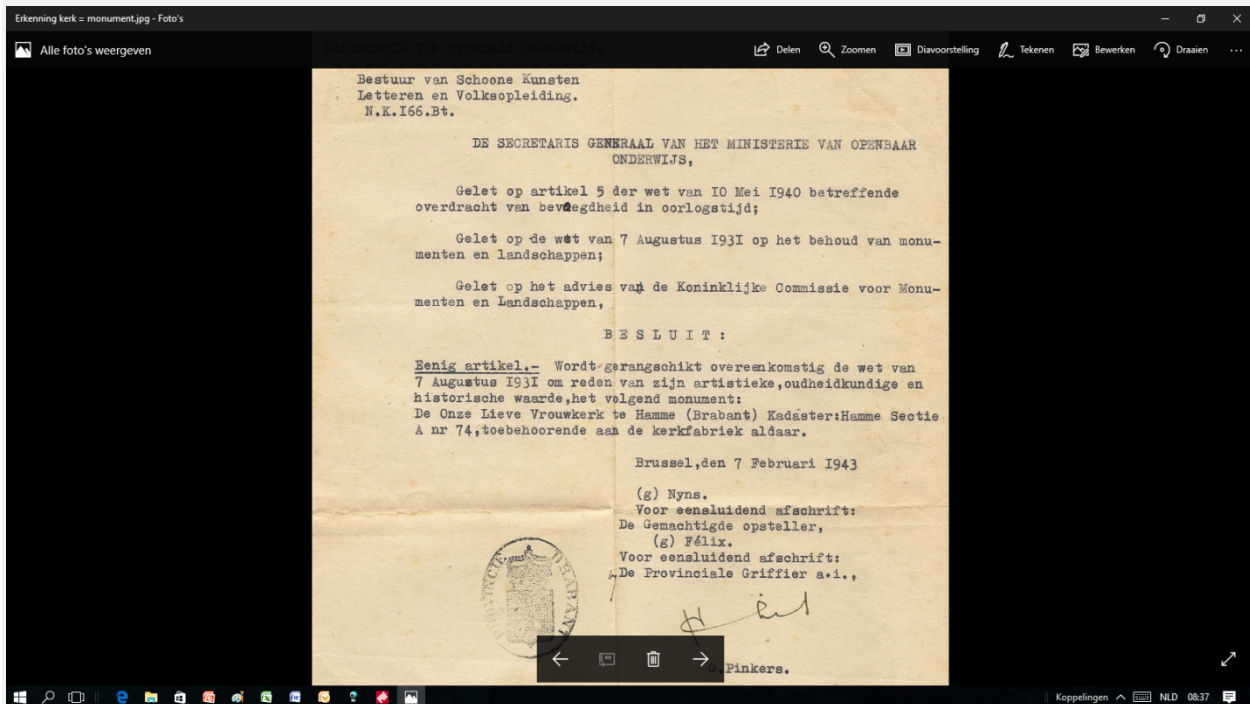
Pastorale zone: Samuel Wemmel

Parochie: Sint-Jan de Doper Ossel

Eigenaar: De Kerkfabriek en Bisdom erkennen de gemeente Merchtem als eigenaar.

Bescherming

Is vastgesteld als **bouwkundig erfgoed**



<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40328>

Inventaris Onroerend Erfgoed

Parochiekerk Sint-Gudula

ID: 40328

URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40328>

Administratieve gegevens

Gebeurtenissen	<ul style="list-style-type: none">Actualisatie Merchtem (actualisaties: 07-08-2006 - 07-08-2006).Adrescontrole Merchtem (adrescontroles: 17-07-2007 - 17-07-2007).Inventarisatie Merchtem (geografische inventarisatie: 01-01-1975 - 31-12-1975).
----------------	---

Locatie

Alternatieve naam	Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw (tot 1982)
Provincie	Vlaams-Brabant
Gemeente	Merchtem
Deelgemeente	Hamme
Straat	Lindestraat

De bescherming is bevestigd op 28.11.2014 , Belgisch Staatsblad 01.12.2014 jaargang 184 n° 332

De St-Gudulakerk, het kerkhof en de omgeving zijn beschermd als cultuurhistorisch landschap van 10.12.1947 tot heden

The screenshot shows a web browser window displaying the 'Inventaris Onroerend Erfgoed' website. The page title is 'Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw en omgeving' with ID: 658. The main heading is 'Beschermd cultuurhistorisch landschap van 10-12-1947 tot heden'. A map shows the location in Merchtem, Vlaams-Brabant. The page includes a sidebar with navigation options like 'Ik zoek een...', 'Informatie', and 'Thesaurus'. A table of metadata lists location details: Province (Vlaams-Brabant), Gemeente (Merchtem), Deelgemeente (Hamme), Straat (Lindestraat, St-Guduladreef), Locatie (Lindestraat, St-Guduladreef (Merchtem)), and Alternatieve naam (Parochiekerk Sint-Gudula en omgeving (vanaf 1982)). It also lists administrative numbers: 4.03/23052/103.1 and OB000647. A section titled 'Is de (gedeeltelijke) bescherming van' features a photo of the church and text describing its construction and protection status.

2.5.2. Beschrijving

a/ Cultuurhistorische waarde

- 694: vermelding in het Liber Traditionum Sancti Petri Blandini van Gent. Het dorp en kerk horen toe aan St Pietersabdij van Gent. Er is dan al een klein houten kerkje.
- Het bestaan van dit kerkje heeft zeker te maken met Sinte Gudula.
- Ste Gudula zou te Hamme geboren zijn in 650 en er ook gestorven zijn in 712.
- Voor het verhaal van Ste Gudula verwijzen wij naar de bijlage.
- Vanaf 1033 hoort dorp en kerk bij bisdom Kamerrijk.
- Vanaf 1046 bij de abdij van Nijvel.
- Vanaf 1145 bij de abdij van Affligem.
- 1680: onder impuls van pastoor Michiel Gysens wordt de kerk grondig vernieuwd en krijgt ze haar huidige vorm. Het jaartal 1680 is nu nog aanwezig in de kerk: in de fresco bovenaan en in het midden van de kerk.
- De kerk is beschermd als monument bij Koninklijk besluit van 7 februari 1943.
- Bij KB van 10 december 1947 werd kerk en omgeving ook als landschap beschermd.
- In 1964 werden herstellingen uitgevoerd met o.m. opgravingen

Hamme bezit reeds van in de vroege Middeleeuwen een bedehuis, gelegen in de nabijheid van het landgoed of villa waarvan, naar alle waarschijnlijkheid, graaf Witger, zijn vrouw Amelberga en hun kinderen, Goedele, Reinhilde en Emebertus de eerste bewoners waren. Er zijn geschreven bronnen voorhanden, waaruit blijkt dat het dorp

Hamme en zijn kerk in 694 toebehoren aan de Gentse St-Pietersabdij, nadien aan het bisdom Kamerijk, aan de abdijen van Cateau-Cambrésis en Nijvel en ten slotte, van 1145, aan de abdij van Affligem.

De jaartallen op de oude in de kerk geplaatste grafstenen spreken voor zichzelf en bovendien beschikt Hamme over een lijst van parochiepastoors, die sedert 1420 geen onderbrekingen vertoont.

De huidige kerk van Hamme is alleszins de derde in de rij. Opgravingen bij de restauratiewerken in 1965 hebben ter zake een sluitend bewijs geleverd. Een houten kerk, waarvan nog verkoelde balken zijn teruggevonden, is de eerste geweest. Bij diezelfde opgravingen heeft men eveneens de basissen blootgelegd van drie pilaren van de tweede omstreeks 1200 in steen opgetrokken en merklijk grotere kerk dan de huidige.

Welke betekenis heeft nu het jaar 1680 voor de kerk van Hamme?

Bij zijn aanstelling tot pastoor in 1678, heeft Michiel Gysens hier een kerk gevonden die, volgens zijn eigen geschriften, veeleer op een bouwvallige schuur geleek. Wilskrachtig als niet één is die pastoor er in betrekkelijk korte tijd in geslaagd zijn kerk grondig te doen verbouwen en te herstellen, onder meer door het overwelfen in 1680 van het koor en het schip. Na die werken wordt de kerk opnieuw ingewijd en in gebruik genomen. Latere restauraties en o.m. de reeds vermelde van 1965 laten het uitzicht van de kerk praktisch ongewijzigd. Officiële bescherming krijgt zij bij het besluit van 7 februari 1943, nadat het koor reeds sedert 1908 bescherming genoot als monument.

Aldus was de kerk van Hamme niet alleen het tehuis van de plaatselijke gelovige gemeenschap, maar, omwille van het unieke scherm van bruine beuken waaronder zij lag, tevens een toeristisch aantrekkingspunt. Zij wekte ook belangstelling bij niet-kerkelijken en kunstenaars.

Vanzelfsprekend was de kerk van grote betekenis voor de kleine gemeenschap die Hamme gebleven was tot 1960. Tijdens het gulden tijdperk van economische en sociale welvaart dat omstreeks dat jaar een aanvang heeft genomen, is de bevolking van Hamme bijna verdrievoudigd. Het landelijk dorp van weleer is nu een hoofdzakelijk residentiële wijk met vele inwijkelingen geworden.

In 1982 wordt de kerk van Hamme, die aan O.L.Vrouw was toegewijd, kerk- en bestuursrechtelijk onder de aanroeping van de H. Gudula gesteld.

Sint-Gudula en het verhaal hieromtrent speelt een belangrijke rol. Het verhaal is in de bijlage terug te vinden.

b/ Architecturale mogelijkheden

De plattegrond van de kleine constructie, met omgevend kerkhof verscholen onder een krans van hoge beuken, omvat een schip van twee traveeën met klokkentoren en een rechthoekig koor met haakse sacristie. De kerk is opgetrokken uit zandsteen en behoudt elementen en sporen van meerdere wijzigingen en verbouwingen, onder meer van 1680 en 1928; recente restauratie circa 1965. De legende situeert hier de eerste begraafplaats van Sint-Goedele.

De ingebouwde westtoren met ingesnoerde spits en een leien bekleding aan de noord-, oost- en zuidzijde; de westkant is opgenomen in de zandstenen gevelpartij, die ten zuiden, boven een lichtgleuf, een naad in het metselwerk vertoont. Centraal gotisch spitsboogvenster boven een later portaal van arduin: ingeschreven

rondboog met imposten, sleutel en druiplijst (18de eeuw). De begane grond met binnensteunberen ten westen en vierkante pijlers met basis ten oosten, is voorzien van een vlak plafond op balken met stenen slof.

De kerk, vroeger omringd door 33 oude beuken, bestaat uit drie goed te onderscheiden gedeelten.

Het koor is het oudste deel en zou dateren uit het begin van de dertiende eeuw. Het koor, binnen het metselwerk 6,90 m lang en 4,80 m breed, met een rechte koorafsluiting en geflankeerd door twee steunberen, is opgetrokken in Balegemse steen.

In de muur, tussen het koor en de sacristie, vindt men een deur, oorspronkelijke een buitendeur van nauwelijks 85 cm breed. De bovendrempel ervan is plat, het boogvlak zonder decoratie, maar omlijst met een ringvormige gotische boog waarvan de uiteinden op twee kleine beeldhouwde hoofden (romaans-gotische stijl) uitlopen. Dergelijke beeldhouwde hoofden ziet men ook aan de uiteinden van de zijmuren van het koor, zij ondersteunen er de kroonlijst.

De noodgevel bevat een gotische venster, waarvan het oorspronkelijke maaswerk was verdwenen, maar hersteld is tijdens de laatste restauratiewerken.

De zuidgevel daarentegen bevat een venster met een korfboog. Ook hier is het centrale vensterkruis, waarvan nog sporen aanwezig waren, hersteld tijdens de restauratiewerken van 1964.

De oostgevel bevat een gotische venster, tot voor de restauratiefase nog dichtgemetseld, met oorspronkelijk maaswerk.

De enige beuk, binnen het metselwerk 8,80 m breed en 11,00 m lang en voorafgegaan door een vierkante toren, vertoont het uitzicht van een bouwwerk uit de zeventiende eeuw, alhoewel de buitenmuren tot een vroeger tijdvak kunnen opklimmen. In de zuidgevel zijn nog sporen zichtbaar van een vroegere ingang. Een zijdelingse ingang is een typisch kenmerk van de Romaanse bouwkunst. Het gedrukte gewelf verbergt achter een dikke laag pleisterwerk een houten dakconstructie. De westgevel bevat een portaal in blauwe hardsteen uit de zeventiende eeuw en ter hoogte van het doksaal een gotisch venster waarvan het oorspronkelijk maaswerk was verdwenen, maar hersteld is tijdens de laatste restauratiewerken.

Sporen van de oorspronkelijke dakhelling zijn nog zichtbaar op de westgevel en tonen aan dat dat deel van het schip waarschijnlijk in de zeventiende eeuw is verhoogd.

De zijgevels bevatten vensteropeningen in blauwe hardsteen die typisch zijn voor een architectuur uit de

zeventiende eeuw. Slechte één gevel van de toren met achthoekige spits is uitgevoerd in natuursteen, de drie andere gevels zijn opgebouwd uit een houten dakconstructie en bedekt met leien.

De sacristie, binnen het metselwerk 3,20 m breed en 3,70 m lang en oorspronkelijk een bakstenen gebouw, bepleisterd met cementmortel waarschijnlijk uit de zeventiende eeuw, werd volledig herbouwd met een natuurstenen parement en vergroot tijdens de restauratiewerken in 1964.

(Bron: historische studie bij restauratiewerken 2011 – 2013 Architectenateljee Ark cv)

De huidige voorzieningen zijn:

- vloerverwarming op gas
- Vernieuwde elektrische installatie sinds restauratie 2011 – 2013
- Geluid- en lichtinstallatie vernieuwd met jongste restauratie
- De kerk is makkelijk toegankelijk voor andersvaliden.
- Uitbreidingsmogelijkheden zijn er niet, gezien ook de omgeving beschermd is, de kerk is in zijn geheel te klein om nog delen af te scheiden

c/ Bouwfysische toestand

Tijdens deze restauratiecampagne is de kerk helemaal grondig gerestaureerd. De bouwfysische toestand is in 2017 zeer goed. Monumentenwacht is aangesteld om dit op te volgen.

De voornaamste ingrepen van de restauratie 2011 – 2013 zijn:

- Nieuwe vloerverwarming
- Cementeren van het ondergronds metselwerk
- Heraanleg van de kasseien
- Metselwerk
- Voegwerk
- Herstellen van de scheuren
- Reiniging van de gevels
- Verplaatsen van de grafstenen
- Vervangen timmerwerken
- Dakbedekking vernieuwen
- Regenwaterafvoer vernieuwen
- Bezettingswerken
- Restaureren van alle glasramen
- Vernieuwing van het hoozaal
- Aanleggen tochtportaal uit hout
- Vernieuwing elektrische installatie met rookdetectie, gasdetectie, branddetectie en inbraakbeveiliging
- Herstellen van het torenuurwerk

Er was een apart dossier voor de restauratie van beelden, altaren en schilderijen.

Er zijn momenteel geen problemen en er zijn in de nabije toekomst ook geen investeringen voorzien.

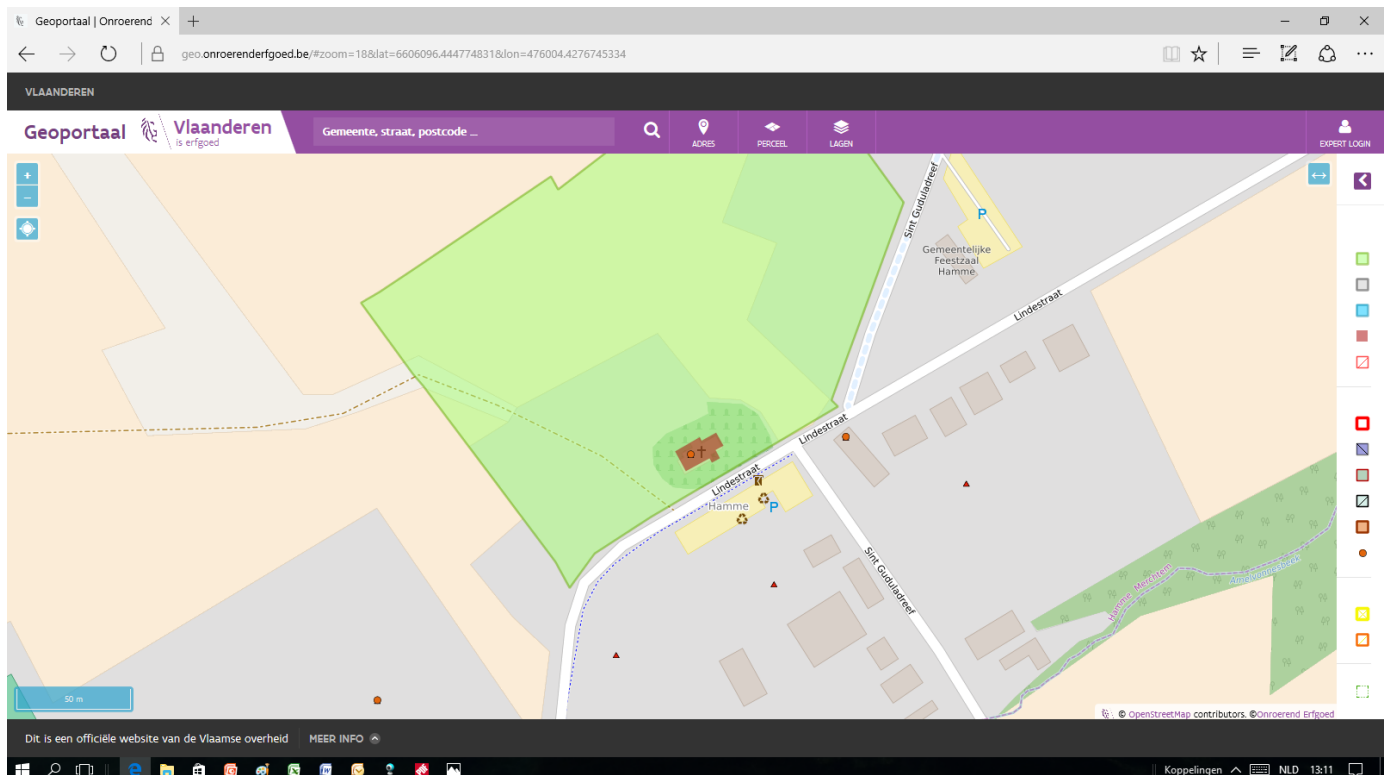


Foto na de restauratie van 2011 - 2013

2.5.3. Situering van de kerk in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk is gelegen ter hoogte van de Lindestraat n° 107 te Hamme-Merchtem. Aan de andere zijde van de Lindestraat bevindt zich een parking voor een twintigtal wagens. De kerk is omgeven door het kerkhof. De afstand van de kerk tot aan de Provinciale steenweg van Merchtem naar Wemmel is 900 meter. Daar is ook een bushalte van De Lijn.

www.geo.onroerendgoed.be



Luchtfoto van kerk en kerkhof



Het kerkgebouw is 's nacht mooi verlicht met grondspots. De klok kan luiden ter gelegenheid van een begraafing. De meest nabije kerk is de St-Jan de Doperkerk van Ossel op 1,5 kilometer afstand. De St-Gudulakerk heeft een religieuze, historische, culturele en toeristische betekenis. Kerk en kerkhof vormen samen een uniek mooi landschap, dat trouwens beschermd is.

2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

a/ Liturgische activiteiten in de kerk

Het verzorgen van de eredienst blijft de prioriteit.

- Eucharistievieringen: om de 14 dagen
- Gelegenheidsvieringen ter gelegenheid van de Kermisdag en Kerstmis
- Doopsels
- Huwelijken
- Uitvaarten

b/ Niet-liturgische activiteiten

- Gemiddeld 3 concerten per jaar
- Causerie Davidsfonds: jaarlijks
- Fototentoonstelling

2.5.5. Toekomstvisie.

De Kerkraad, het Bisdom, het Centrale Kerkbestuur en het Gemeentebestuur hebben in overleg beslist dat deze kerk in aanmerking komt voor een herbestemming omwille van het beperkt pastoraal gebruik van de kerk.

Aan het Gemeentebestuur (als eigenaar van het gebouw) wordt gevraagd om voor deze kerk een voorstel van nieuwe bestemming te formuleren aan het Bisdom. Als het Bisdom geen bezwaar maakt, zal het Bisdom overgaan tot het onttrekken van deze kerk aan de eredienst.

2.6. Sint-Annakapel Brussegem (deelgemeente Merchtem)



2.6.1. Identificatie

Geografische ligging

Provincie Vlaams-Brabant
Gemeente Merchtem
Deelgemeente Brussegem (Vijlst)
Straat Bollestraat 2
Locatie Merchtem (Vlaams-Brabant)

Plaats van de kerkelijke structuur

Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
Pastorale regio Mechelen (Dekenaat Londerzeel sinds 2019 opgegaan in de pastorale regio Mechelen)
Pastorale zone: Samuel Wemmel
Parochie: Sint-Jan de Doper Ossel

Eigenaar: gemeente Merchtem

Bescherming: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/603>

definitieve beschermingsbesluiten: 20-06-1947 ID: 193

De barokke Sint-Annakapel te Brussegem, is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de artistieke en archeologische waarde.

Beschermingsdossiers:

4.01/23052/120.1

DB000276

OB000646

2.6.2. Beschrijving

Kapel gewijd aan Sint-Anna en uitgewerkt in traditionele bak- en zandsteenstijl, opklimmend tot circa 1700 toen de kenmerkende, laatbarokke voorgevel tot stand kwam. De kapel werd vermoedelijk uitgebreid omstreeks 1782. De meest recente restauratiecampagne dateert van 2001-2008.

In het voorjaar 2024 werden stabiliteitswerken en vochtbestrijding uitgevoerd.

a/ Historiek

Aan het huidige stenen gebouw gaan minstens twee houten voorgangers vooraf. Zo was er al in de middeleeuwen sprake van een Sint-Annakapel, die in het laatste kwart van de 16^{de} eeuw werd verwoest door brand samen met het erbij horende pachthof. In 1604 werd door de toenmalige pachter, Peeter 't Sas, een nieuwe houten kapel gebouwd. Deze deed dienst tot 1639, toen er een stenen kapel ter ere van Sint-Anna werd gebouwd onder pastoor Arnoldus van Zinnick. In 1670 werd dit volume een eerste maal vergroot. Omstreeks 1700 vervolgens, vonden vermoedelijk ingrijpende werken of een volledige heropbouw plaats. De opvallende barokgevel dateert uit deze bouwfase. Waarschijnlijk was de abdij van Grimbergen bij deze werken betrokken, aangezien het wapenschild van abt De Munck van Grimbergen (pastoor tussen 1698-1712) in de voorgevel aanwezig is.

Bronnen wijzen erop dat in 1721-1722 een nieuw doksaal, altaar en gestoelte werden geplaatst. Mogelijk vormt enkel het huidige tabernakel een restant van dat laatbarokke hoofdaltaar. Het huidige altaar is immers recenter, vermoedelijk te dateren in de tweede helft van de 18^{de} eeuw. Een inscriptie met chronogram in het exterieur, doet veronderstellen dat de kapel omstreeks 1782 werd vergroot. In de bouwhistorische nota bij het recente restauratiedossier werd deze bouwfase echter niet vermeld. Het kerkgebouw onderging herstellingswerken in 1810 en vervolgens nogmaals in 1849. De trekankers in het schip en de bijhorende gevelankers gaan vermoedelijk terug tot 1860; het trekanker in het koor werd waarschijnlijk pas in 1959 aangebracht.

Volgens de recente bouwhistorische studie klimt het huidige houten torentje vermoedelijk op tot circa 1900, vervaardigd door Caroly Amerijckx. Volgens het fotorepertorium van het KIK (1980) werd het torentje vernieuwd in 1922. Ook tijdens het interbellum vonden interieurwerken plaats, waaronder neogotische schilderingen door Zeegers-Cleymans (Londerzeel) en de plaatsing van glasramen van Van der Poortere. De schilderingen omvatten onder meer een bruinrode steenimitatie ter hoogte van de plint, verlevendigd met sjabloongeschilderde bloemen, en een eenvoudige sjabloonschildering rond de vensters en teksten eronder. Het plafond werd toen wit geschilderd op de gewelfdelen en gemarmerd op de bogen en kroonlijsten.

In 1959 verkeerde de kapel in een verwaarloosde toestand en werd door pastoor Fieremans het initiatief genomen tot een restauratie. In de jaren 1970 gebeurden ook nog herstellingen. De meest recente restauratiecampagne gebeurde onder leiding van architecte Edith Vermeiren (Erfgoed & Visie) tussen 2001 en 2008. Vooronderzoek van afwerkingslagen wees uit dat de toenmalige neogotische sjabloonschildering

in het interieur slechts opklom tot het interbellum en dat de oudste binnenafwerking vermoedelijk een witte kalkverf was zonder bijkomende versiering. Ook de afwerking van het bakstenen buitenparement met een historiserende rode schildering (caput mortuum), was niet de oorspronkelijke afwerking en werd vermoedelijk aangebracht circa 1910-1925. Bij de restauratie werd gekozen voor een zichtbaar materiaalgebruik aan het exterieur, bepaald door de combinatie van bak- en zandsteen met een verzorgd voegwerk, en een witte beschildering van het kapelinterieur. Behalve het gebouw, werd tegen 2011 ook het altaar gerestaureerd.

b/ architecturale beschrijving

De kapel is ingeplant op een driehoekig met gras begroeid pleintje, op de hoek van de Bollestraat en de Nieuwelaan, dat gedeeltelijk opnieuw werd omhaagd bij de recentste restauratie. De kapel wordt voorafgegaan door een gekasseid voorplein en omringd door een pad in kasseien.

Het gebouw omvat één beuk van vier traveeën en een drizijdige sluiting, gevat onder een zadeldak (natuurleien). Het dak wordt aan de voorzijde (zuidwest) be kroond door een zeshoekig, houten dakruitertje, centraal opengewerkt en be kroond door een naaldspits, afgedekt met natuurleien. De kapel is uitgevoerd in verankerd, rood baksteenmetselwerk in kruisverband, op een plint in Lediaanse kalkzandsteen. Het gebouw wordt door talrijke elementen in kalkzandsteen decoratief verlevendigd, zoals alle omlijstingen van de muuropeningen, hoekkettingen en -pilasters, kroon- en waterlijsten, gevelstenen en decoratieve accenten.

De barokke, contrastrijke bak- en zandsteenstijl is het sterkst aanwezig in de voorgevel. Deze gevel wordt aan weerszijden afgelijnd door hoekpilasters, voorzien van een siervaasbekroning, en horizontaal geritmeerd door een geprononceerde waterlijst. De gevel wordt be kroond door een in- en uitzwenkende geveltop, afgelijnd met een kroonlijst, voorzien van een segmentboogvormig pseudofronton, en geopend met een omlijst vierpasvenster. De centrale rondboogdeur is gevat in een uitgewerkte, geprofileerde omlijsting, voorzien van een vlakke sleutel en be kroond door een waterlijst met gestrekte uiteinden. Boven de deur is de gevel geopend met een ovale oculus, die de geprononceerde waterlijst centraal in de gevel onderbreekt en die met uitgelengde voluten verbonden is met de deuromlijsting. De deur wordt aan weerszijden geflankeerd door een omlijst, vierkant venster met doorgetrokken lekdrempel en decoratieve spiegelboogvormige waterlijst.

Tussen de deuromlijsting en de oculus bevindt zich een gevelsteen met de uitbeelding van een staf, een mijter en een door twee engelen gedragen wapenschild van abt De Munck van Grimbergen, die pastoor was tussen 1698 en 1712. In de geveltop bevinden zich inscripties op gevelstenen en op de kroonlijst, namelijk: "S. Anna/ ora/ pro nobis", "PASo BG/ Niclaes D/ Reus KM/ Ao 1700", en "Niclas De Meul/ Reynierds". De vermelding 1700 verwijst naar de bouwfase waarin de barokke voorgevel hoogstwaarschijnlijk tot stand kwam. Rechts naast de toegangsdeur bevindt zich een wijwatervat, met daaronder een herdenkingssteen die vermeldt "Restaurata/ 1959/ P. Fieremans".

De zijgevels zijn gelijkaardig opgevat en beide geopend met vier steekboogvormige vensters, gevat in een licht uitspringende omlijsting met oren, sleutel en een geprofileerde waterlijst. De twee vensters ten zuidwesten hebben telkens een hardstenen lekdrempel, ten opzichte van de andere vensters waarbij de lekdrempel deel uitmaakt van de kalkzandstenen omlijsting. Niet alleen dit wijst op de uitbreiding en aanpassing van de kapel, ook de plint is hoger opgetrokken in de achterste helft. De drizijdige koorsluiting is geopend met twee, gelijkaardig aan de zijgevels uitgewerkte en omlijste vensters. Het blinde middendeel van de koorsluiting omvat bovenaan drie gevelstenen met de vermelding, "De heYLlge an/ Is nU Met VLYt/

ons troost/erse oock/ Voor altyt", dat het chronogram 1782 vormt, "AE.F.T.S./ pastor" en "P.V.D.P./ Cappe mees". Daaronder is een witstenen herdenkingsplaat aan de Eerste Wereldoorlog in de gevel geïntegreerd.

Alle vensters zijn ingevuld met sobere, geometrische glas-in-loodramen met vermelding van de initialen S en A; het vierlobvenster in de voorgevel bewaart een ijzeren roedeverdeling. De oorspronkelijke houten toegangsdeur bewaart aan de binnenzijde een offerblok.

Interieur. De kapel ontvouwt zich inwendig als een sobere eenbeukige, witgeschilderde en bepleisterde ruimte, geritmeerd door pilasters die de gordelbogen van het gedrukte tongewelf dragen. De kruising van de apsisribben wordt geaccentueerd met een half rond stucmotief. De wanden en het gewelf worden van elkaar gescheiden door een geprofileerde lijst. Later toegevoegde trekankers versterken de constructie. De vloer bestaat uit blauwe hardstenen en zwarte natuurstenen tegels.

Mobilair. Altaar vermoedelijk uit het derde kwart van de 18^{de} eeuw, uitgevoerd in edelgrenenhout en voorzien van een marmerimitatieschildering en een decoratieve, rococo detaillering, onder meer met voluutvormige wangen en rocailles. Het gebogen fronton van het altaar wordt bekroond door een houten stralenbundel met het oog Gods. Enkel het tabernakel is mogelijk een restant van het laatbarokke hoofdaltaar. De herkomst van het altaar is onbekend. In het interieur bevindt zich ook een volkse voorstelling van het Jezuskind tussen Sint-Anna en Maria. Dit geschilderd houten beeld klimt mogelijk op tot circa 1700. Het vergulde en gepolychromeerde houten beeld van Sint-Anna-ten-drieën (tweede helft 16^{de} eeuw), dat in de jaren 1970 geregistreerd werd, was anno 2015 niet langer aanwezig. Het houten doksaal is barok getint en steunt op een moerbalk.

- Archief Heemkundige Kring Soetendaelle, verscheidene artikels omtrent de Sint-Annakapel.
- Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Lopend archief, Merchtem, Sint-Annakapel, Restauratiedossier (VERMEIREN E.).
- DE MAEGD C. & VAN AERSCHOT 1975: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Vlaams-Brabant, Halle-Vilvoorde*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 2N, Gent.
- JANSEN J. & GEUKENS B. 1980: *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen, Provincie Brabant, Kanton Wolvertem*, Brussel, 21-22.
- LINDEMANS J. 1914: De Sint-Anna kapel te Veylst, *Eigen Schoon en de Brabander* 3, 37-42.
- VAN DEN BOSSCHE A. 1967: Het Duivelschuurpad te Brussegem, *Vlaamse toeristische bibliotheek*, 76.
- WILLEMS J. 2003: *De geschiedenis van de gemeente Brussegem vanaf de Frankische tijd tot het begin van de XXste eeuw*, s.l., 198-217.

Stabiliteit en vochtbestrijding (tijdens 2024)

Achitect: doctor Gisèle Gantois

Er werd al geruime tijd vastgesteld dat beide zijgevels een opvallende scheefstand vertoonden (buitenwaartse uitbuiking halverwege de gevels). Tevens kon worden opgemerkt dat het pleisterwerk ter hoogte van de kroonlijst (sierlijst) bovenaan de penanten aanzienlijke afscheuringen vertoonde. Eveneens, onderaan de muren, begonnen de aanwezige verf- en pleisterlagen plaatselijk af te schilferen (blaasvorming en afbrokkelen), te wijten aan het opstijgend vocht in combinatie met een weinig 'damp open' verfsysteem, hetgeen betekent dat er van binnen naar buiten toe geen volledige evacuatie van waterdamp is. Tijdens de bouwkundige inspectie Monumentenwacht (Provincie Vlaams Brabant) op 4 juli 2019 werden dezelfde vaststellingen weergegeven in het opgestelde adviesrapport. Tijdens de vergadering van 8 september 2020 keurde de kerkraad de opdracht "aanstelling stabiliteitsingenieur Sint-Annakapel" goed. Op 21 september 2020 werd een prijsofferte gevraagd aan de nv Triconsult, Ingenieursbureau Schamp, bvba Stabilographics en Aska Engineering. Enkel Triconsult gaf hieraan een gevolg. Er volgde een plaatsbezoek op 18 mei 2021. Het rapport voor dit stabiliteitsonderzoek en vochtbehandeling besluit dat de Sint-Annakapel, na de laatste restauratie in 2008 - waarbij o.a. de buitengevels en dakstructuur werden aangepakt - sindsdien geen significante nieuwe schade is bijgekomen welke wijst op stabiliteitsproblemen. Er worden wel adviezen en aanbevelingen geformuleerd met o.a. de muurplaat voldoende te verankeren aan het onderliggend metselwerk, alsook het verwijderen van de pleister tot ongeveer 1,70 meter hoogte en een vochtbehandeling uit te voeren. Het verder uitstellen van deze werken zou tot gevolg hebben dat de zijgevels stilaan nog meer uitzetten en de scheuren groter worden. Tijdens 2022 zijn er verschillende plaatsbezoeken geweest voor de wijze van behandeling ter bestrijding van het vocht. De kerkraad gaat akkoord met het bijzonder bestek van 22 mei 2023 opgesteld door architect Gisèle Gantois. Er wordt een prijsofferte gevraagd aan nv Renotec, nv Arthur Vandendorpe en P. Nijs, waaraan deze laatste geen gevolg heeft gegeven. Het verslag der biedingen werd opgesteld op 10 juli 2023 door de architect. Rekening houdende met de uitslag van opening der biedingen behaalt de nv Arthur Vandendorpe de hoogste score wat betreft gunningscriteria, opmerkingen en leemtes. De werken werden bijgevolg gegund aan Arthur Vandendorpe (het is ook dit bedrijf die de restauratie uitvoerde aan de Sint-Jan de Doperkerk Ossel tijdens de periode 2019-2020). Op 15 juli 2023 werd een aanvraag van een erfgoedpremie ingediend, waarvan de goedkeuring op 27 september 2023 volgde. Op 11 december 2023 werd een offerte gevraagd voor de veiligheidscoördinatie aan Roel Van de Voorde, Veto & Partners en Safe construct. Deze laatste werd op 12 januari 2024 aangesteld. Na het leegmaken van de kapel konden op 4 december 2023 de voorbereidende werken aanvangen, zoals het afdekken van de vloer, het gerestaureerd altaar, het oksaal en de trap gevolgd door het afkappen van de pleister en het injecteren van de muren tegen het opstijgend vocht. Er werd ook een drainage voorzien. Dit is een ontwatering door het afvoeren van het water uit de bodem, met als doel het verlagen van het grondwaterpeil omwille van de lage situering van het gebouw ten opzichte van de hoger gelegen velden. Eind januari werden aan de buitenzijde de stellingen gemonteerd ten einde begin februari 2024 de stabiliteitswerken te kunnen aanvangen. De houten dakconstructie werd opgelegd tot op 2 meter van de kroonlijst. Er werd toen vastgesteld dat de muurplaten in zeer slechte toestand waren. Bovendien waren heel wat elementen (kepers, constructie elementen gordelbogen) niet bevestigd aan de muurplaten en tevens waren de muurplaten niet bevestigd en verankerd met het onderliggende metselwerk. Alles werd hersteld of vernieuwd én verankerd. Daarna werden de pleister- en schilderwerken uitgevoerd, de reiniging van de voorgevel alsook het herstel en onderhoud van de duivenwering. Er werd bij De Watergroep een aanvraag ingediend tot aansluiting van een nieuwe drinkwateraftakking, waarvan de voorbereidende werken ook werden uitgevoerd door Vandendorpe.

2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40324>

Bollestraat 2, 1785 Merchtem

Gemeente: Merchtem

Kadastrale afdeling: MERCHTEM 3 AFD/BRUSSEGEM/

Kadastrale sectie: G

Perceel: 0186/00A000

Capakey: 23012G0186/00A000

Oppervlakte perceel: 807.29m²



2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en actuele functie

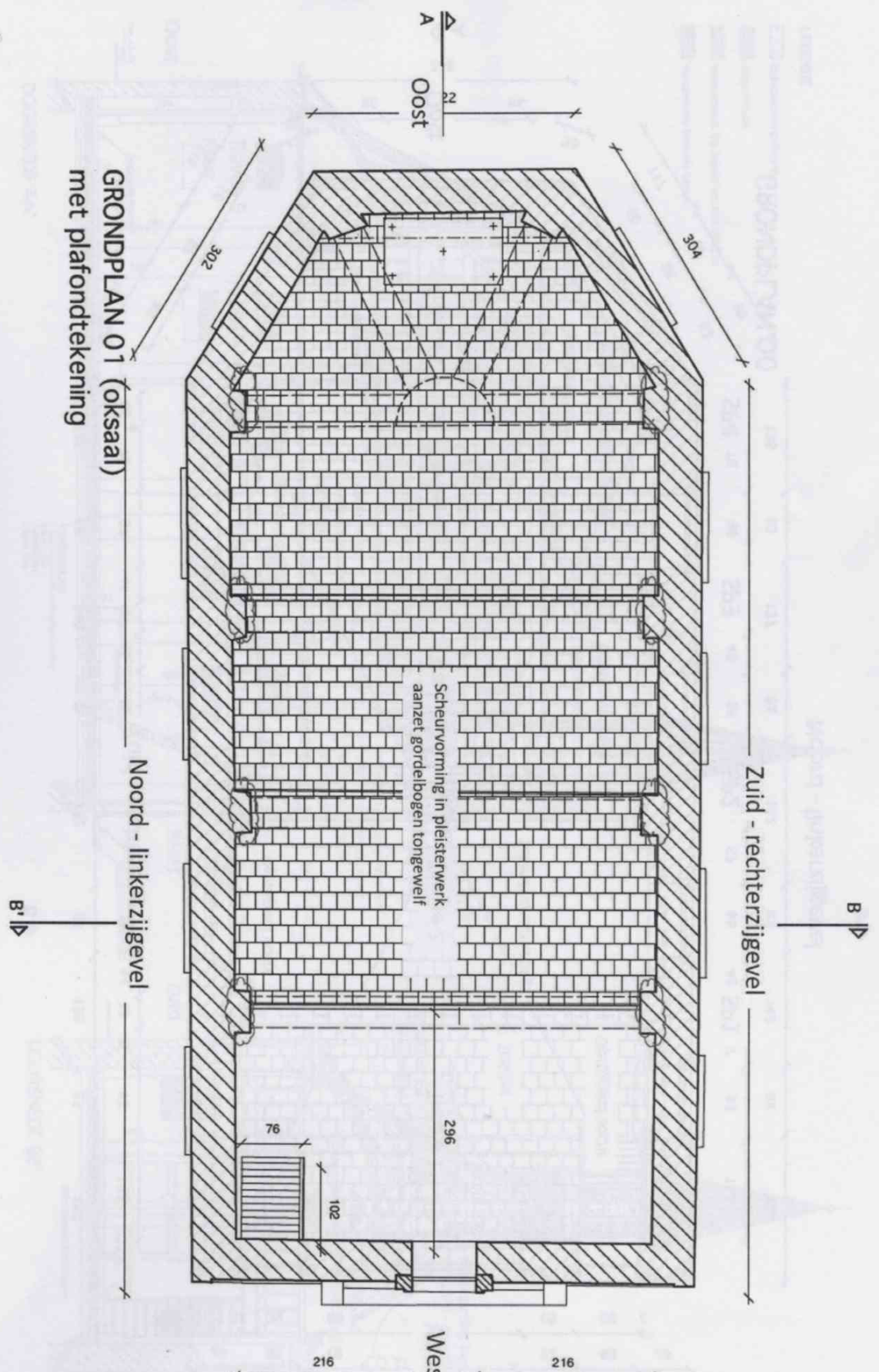
1/ Gebruik voor de erediensten:

- vanaf april tot begin oktober: wekelijkse viering op dinsdag
- huwelijken
- doopsels

2/ Openstellen van de kapel:

iedere zondag vanaf 9.00 uur tot 16.00 uur

GRONDPLAN 01 (oksaal)
met plafondtekening



3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en toekomstige functie

Deelgemeente (en wijk)	Kerk (en kapel)	Toekomstvisie
Hoofdgemeente Merchtem	O.L.V. ter Noodt	Centrumkerk voor de pastorale zone de Bron (Merchtem). Bestemd voor de eredienst met valorisatie.
Deelgemeente Brussegem	Sint-Stefanus	Herbestemming.
Deelgemeente Peizegem	O.L.V. Onbevlekt Ontvangen	Eredienst met valorisatie. Evaluatie na 3 jaar, met mogelijke herbestemming. Geen investeringen, enkel het uitvoeren van dringende instandhoudingswerken, gefinancierd door de kerkfabriek.
Deelgemeente Ossel	Sint-Jan de Doper	Eredienst met valorisatie. Hoofdkerk voor de fuserende parochies Brussegem en Hamme met de parochie Ossel.
Deelgemeente Hamme	Sint-Gudula	Herbestemming.
Deelgemeente Brussegem	Sint-Annakapel	Eredienst met valorisatie

De vijf kerken en één kapel op het grondgebied van de gemeente Merchtem bevinden zich in drie pastorale zones, te weten:

1. Pastorale zone De Bron met de O.L.V. ter Noodt kerk te Merchtem
2. Pastorale zone Effata met de O.L.V. Onbevlekt Ontvangen te Peizegem (deelgemeente)
3. Pastorale zone Samuel met Sint-Stefanus te Brussegem (deelgemeente), Sint-Jan Baptist te Ossel (deelgemeente) en Sint-Gudula te Hamme (deelgemeente) en Sint-Anna te Brussegem (deelgemeente)

Verder dient er nog vermeld te worden dat de pastorale zone Samuel eveneens de kerken Sint-Servatius te Wemmel, Sint-Engelbertus te Wemmel en Sint-Jan Baptist te Relegem (deelgemeente van Asse) omvat en zich bijgevolg uitstrekt over drie gemeenten (Merchtem, Wemmel en Asse).

Voor volgende kerk werd intussen een restauratiedossier ingediend, met referenties ontvangen van het CRKC vzw:

- B 60 M 6835 Merchtem Kerk O.L.V. ter Noodt (fase 1: daken, interieur en fase 2: schilderijen)
- Voor de Kerk Sint-Jan de Doper werd een dossier ingediend voor de verwijdering en vervanging van de asbestleien op het dak (dossier Agentschap Onroerend Erfgoed 4.003/23052/101.3). Ofschoon dit dossier in aanmerking komt voor een erfgoedpremie volgens bijzondere procedure, moet er nog gewacht worden op het ministerieel besluit en voorlopige berekening. In overleg met het Centraal Kerkbestuur en de gemeente werd er afgesproken dat deze werken worden uitgesteld tot 2032-2033.

3.2. Plan van aanpak voor de toekomstige invullingen.

1/ Kerk O.L.V. Ter Noodt (Merchtem)

Eredienst met valorisatie. Zal behouden blijven als centrumkerk.
Er zijn voor deze kerk geen verdere stappen te ondernemen.

2/ Kerk Sint-Stefanus (Brussegem)

Beslissing tot herbestemming.
Het Gemeentebestuur zal als eigenaar van het gebouw het herbestemmingstraject doorlopen en mededelen aan het Bisdom. Als het Bisdom geen bezwaar maakt, zal het Bisdom overgaan tot het onttrekken van de kerken aan de eredienst.

3/ Kerk O.L.V. Onbevlekt Ontvangen (Peizegem)

Eredienst met valorisatie.
Na een periode van 3 jaar (in 2028) zal er een evaluatie gebeuren, met mogelijkheid tot herbestemming.
Nieuwe investeringsdossiers zullen niet worden goedgekeurd. Enkel toelating voor dringende onderhouds- en instandhoudingswerken, gefinancierd door de kerkfabriek.

4/ Kerk Sint-Jan Baptist (Ossel)

Eredienst met valorisatie.
Hoofdkerk voor de fuserende parochies Brussegem en Hamme met parochie Ossel.
Er zijn voor deze kerk geen verdere stappen te ondernemen.

5/ Kerk Sint-Gudula (Hamme)

Beslissing tot herbestemming.
Het Gemeentebestuur zal het herbestemmingstraject doorlopen en mededelen aan het Bisdom, aangezien alle partijen erkennen dat de gemeente eigenaar is. Als het Bisdom geen bezwaar maakt, zal het Bisdom overgaan tot het onttrekken van de kerken aan de eredienst.

6/ Sint-Annakapel (Brussegem)

Eredienst met valorisatie.
Er zijn voor deze kapel geen verdere stappen te ondernemen.

BESLUIT

Alle betrokken partijen engageren zich om na een periode van 3 jaar het Kerkenbeleidsplan te herzien, dit in overleg tussen het Centraal Kerkbestuur, het Bisdom en het Gemeentebestuur om na te gaan of het plan nog actueel is en of er wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien er wijzigingen moeten aangebracht worden, worden deze opgenomen in een addendum aan dit Kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de Bisschop en door de Gemeenteraad.

Valorisatie voor alle kerken zal verder worden uitgewerkt en gepromoot. De nodige documentatie zal aan de kerkfabrieken worden bezorgd, die de afspraken maakt met het Centraal Kerkbestuur.

Bijlage:

- 1/ goedkeuring door de Bisschop van het aartsbisdom Mechelen-Brussel
- 2/ goedkeuring door de Gemeenteraad van de gemeente Merchtem